

Leto, leto...

En – ten – tiky... na koho to padne... ten píše úvodník! Voľba na poslednom júnovom zasadnutí redakčnej rady padla na mňa, veď na každého raz príde. Načo sa teda pätiť? Aspoň si to vyskúšam... Zatváram ťažké dvere budovy na Križkovej ulici a kráčam teda smelo po ulici hľadajúc inšpiráciu. Šéfredaktor Gábor vravel, že on má najlepšie nápady, keď píše pod tlakom, iný, už skúsenejší člen redakčnej rady zasa odporučil „mať oči a uši otvorené, lebo inšpirácia prichádza a odchádza...“ Idem, idem, ale zatiaľ nič.

Jún sa prehupol do júla, teploty stúpajú, spoje MHD sa preriedili a ubudlo v nich ľudí, prázdniny sa začali, leto je tu! Len nie moja inšpirácia!

Leto! Prijemné teplé dni, slniečko, vánok, voda, môže byť aj morská, isté uvoľnenie sa, čas na odpočinok, vypnutie od akýchkoľvek problémov, sladké leňošenie, aktívne spoznávanie dialok... Krásna to predstava! Takéto leto v mojom prípade si veľmi, veľmi dlho nepamätám. Iste nie som sama v archivárskej societe. Nevieť ako vy, ale my máme v lete najviac roboty. Ako sa povie – dovolenka nehrozí. Študenti prázdninujú a pokiaľ referentky nedovolenkujú, robia poriadky s „papieriskami“. Našťastie, tých administratívnych pracovníkov je toľko, že akosi necítiť neprítomnosť tých niekoľkých, práve oddychujúcich. Podchvíľou zvoní telefóny, konzultuje sa to či ono s referentmi, tajomníkmi či dekanmi fakúlt, dohadujú sa stretnutia a kontroly, píšú sa záznamy... Všetky práce „v teréne“ treba stihnúť do konca augusta, potom sa začína semester a s ním súvisiace nárazové práce, keď primäť niekoho k niečomu je nemožné.

Každý deň do bežnej pracovnej rutiny pribudnú činnosti, ktoré ho niečím ozvláštnia. Čas plynie, moja inšpirácia pre úvodník neprichádza, jediná citeľná zmena je stúpajúca teplota. Aj vstávať som začala skôr, aby som stihla prísť do archívu, kým bude teplota ešte nižšia. Ale akáže nižšia, keď o takej pol ôsmej mávame v pracovni 32 – 34 stupňov Celzia a relatívna vlhkosť vzduchu neprekročí 40 %! Dočerta aj s vlnou horúčav! Minerálka sa rýchlo míňa, popoludnie ďaleko... Odchádzame domov, do vyhriatych panelákov, kde sa v noci nedá spať, lebo teplota neklesne pod 25 stupňov...

A inšpirácia nikde! Bodaj by sa jej chcelo vliecť sa niekam ulicami rozpáleného mesta! Isto pekne trčí v nejakom príjemnom chládku. Veru, nečudovala by som sa jej, keby sa potulovala po Slovensku, pozrela sa na kolektívy archivárov povedzme v Poprade, Banskej Bystrici, Banskej Štiavnici... a potom si spravila krásne výlety do Vysokých či Nízkyh Tatier, Štiavnických vrchov... Nevieť, kde sa inšpirácia zvykne potulovať, kým príde, no pre istotu mám však oči na stopkách, čo keby predsa? Sadám si do tieňa mohutných platanov v Sade Janka Kráľa. Ešteže sú tie stromy a niekomu „múdremu“ nenapadlo spečatiť ich osud rozhodnutím o vyrúbaní. Hej, presne tak, ako sa to stalo stromom v neďalekom Krasovského lesíku. Dívam sa okolo, viac nás je v tieni než na slnku. Pozorujem svojich vzdialených susedov – rodičov s malými deťmi na pikniku, mladých šermiarov, žonglérov, skupinku cvičiacich tai chi... Privieram oči „na štrbinku“, už-už sa chcem zahíbiť do vlastných

FÓRUM ARCHIVÁROV

Vydáva:

Spoločnosť slovenských archivárov

Adresa: Drotárska cesta 42

P. O. BOX 115

840 05 Bratislava 45

Slovenská republika

www.archivari.sk

Adresa redakcie:

forum.archivarov@gmail.com

Zodpovedný redaktor:

Gábor Strešňák

Redakčná rada:

Katarína K. Bodnárová,

Mária Grófová, Oľga Kvasnicová,

Zuzana Kollárová, Lenka Pavlíková,

Juraj Roháč, Henrieta Žažová

Jazyková korektúra:

Henrieta Žažová

Texty:

A. Buzinkayová, Z. Donovalová,

M. Grófová, M. Hajduová,

R. Hudec, M. Kačkovičová,

V. Keresztes, Z. Kollárová,

O. Kvasnicová, J. Macounová,

E. Machajdíkova, B. Malovcová,

M. Ostrolúcka, M. Péková,

J. Pocisk, J. Ragačová,

G. Strešňák, M. Zacharová,

H. Žažová

Foto: M. Grófová, Štátny archív

v Bratislave, Archív mesta Košice,

Štátny archív v Levoči, pobočka

Poprad

Vychádza štvrťročne v elektronickej

podobe, nepredajné

Povolilo: MK SR 1472/96

Autorské práva vyhradené

Akkoľvek rozmnožovanie textu

a fotografií len s predchádzajúcim

písomným súhlasom vydavateľa

Staršie čísla na www.archivari.sk

Foto na titulnej strane:

ŠA BA, ŽBI, Kongregačné

písomnosti, inv. č. 954, 1778, f-3, n-

80, 154. Ukážka zo zdigitalizovaného

materiálu

Repro: ŠA BA

myšlienok, z ktorých ma vytrhlo pár okolo prechádzajúcich hlučných žien s vyfintnými štvornohými miláčikmi trkotajúcich o dovolenkách, ktoré už boli, i o tých, na ktoré sa ešte len chystajú. Odnieiaľ prišiel vánok, asi všetci, čo sme tam boli, sme otočili hlavy smerom k nemu, čakajúc aspoň, inokedy toľko neznášané, postrapatenie. Ako je tu príjemne! Prídem aj zajtra, aj potom a ešte aj nabudúce... Zvykla som si prežívať horúce popoludnia pod stromami v sade a tešila som sa na každé jedno.

Inšpirácia, inšpirácia, príd' už konečne! Kdeže si? Hí, čo ak nie som jediná, ktorá ju potrebuje? Pomaly treba myslieť na jeseň bohatú na konferencie, príspevky písať, zostavovať prezentácie, veď je „von“ niekoľko programov z takýchto podujatí a hemží sa v nich nielen historikmi, ale aj kolegami archivármi. Rozvíjam túto myšlienku, hrám sa s predstavou archivárky variacej lekvár, zavárajúcej marhule či uhorky (veď to sa dá v ktoromkoľvek kúte Slovenska) premýšľajúc nad poradím „slajdov“ v jej prezentácii, nad výberom fotografií, dokumentov, ktoré chce predstaviť... Pozdáva sa mi to. Vidím, že inšpirácia má v lete asi tiež veľa roboty a ten môj úvodník v porovnaní s príspevkami nie je až taký dôležitý. Dobre, nech vybaví najprv tieto dôležité veci, počkám si na ňu.

A denná teplota stále stúpa! Vraciam sa z istého archívu, kde som sa vybrala študovať archívne dokumenty hodiace sa k téme na konferenciu v zahraničí. Majú upravený režim bádania – to znamená skoro ráno prísť, preštudovať, vybrať si, napoludnie odísť. Odchádzam teda a vzápätí vyberám z kabelky vejár. Je neveriteľne horúco. O chvíľu prestúpim a vydám sa rozpaleným mestom na cestu do nášho archívu. Stojíme na križovatke pri Prezidentskom paláci, čakáme na zelenú, keď... Zrak mi padol na svetelnú tabuľu. Viete, takú, na ktorej si pozriete dátum, presný čas a teplotu. Svietilo 40 stupňov Celzia! Neverila som vlastným očiam. Viem, že nejaká odchýlka tam isto je, ale... 40?! Zatúžila som po vode. Hm, fontána di Trevi tu nie, nahrádza ju striekajúca zemeguľa, ale vstúpte do fontány! Keby tu tak bola voda! Nielen

minerálka, „väčšia mláka“! Ale veď je! Vyprav sa za ňou!

V o víkendové ráno som si zbalila niekoľko prepotrebných, ale celkom obyčajných vecí: plážový uterák s delfínmi, pár broskýň, vodu na pitie... výprava sa môže začať. Pláž takmer opustená, ešte je skoro. Mám veľkú výhodu, môžem si vybrať najlepšie miesto. Som celkom blízko vody. Dlho som veru nevydržala sa na ňu len tak dívať... Toto je najlepšie z celej archivárčiny! Len ešte keby aj tá inšpirácia prišla... Slniečko začína pripekať, voda sa zohrieva, oči sa pomaly privierajú... Žeby stav meditácie? Myšlienky sa naháňajú, predbiehajú, ktorá sa skôr prezentuje – táto nesie so sebou výkričník povinností, treba spraviť to i to, tamtá sa obšmieta okolo nášho archívu, tá celkom nenápadná vzadu sa snaží pretlačiť dopredu a zaujať. Čohože sa týka? Vnímam dobre? Budúcich archívnych dní? Teraz v lete? Potvora jedna, odbiť sa nedá, darí sa jej presadiť sa, vlní sa, vetví sa, v istých bodoch sa spája, vrství sa a opäť sa prelína... Jednoducho vymýšľa. Mihajú sa povinnosti, úlohy i zodpovednosť presne rozdelené, pomyselné zdvihnuté prsty výboru Spoločnosti slovenských archivárov upozorňujúce na úskalía, ktorým sa budeme chcieť vyhnúť a dať si na ne dobrý pozor, tváre ľudí z univerzity, s ktorými sa budeme musieť stretnúť, kým nastane deň D, ktorý už preveril organizačné schopnosti, súdržnosť a výdrž toľkých kolektívov archivárov... Aj myslenie v takých vysokých teplotách je náročné, treba si odpočinúť.

Už je koniec septembra, teploty klesli, už nechodím naboso, ale k odchádzajúcemu letu sa v myšlienkach stále vraciam. Nedá sa inak. Aké bolo pre mňa? Aké pre mojich kolegov? Aké pre archivárov z iných archívov? Aké pre tých, s ktorými sa úradne stretávam? Verím, že ho všetci mali krásne a nezabudnuteľné ako ja. Nastupuje zlatistá jeseň – môj čas dovolenky. Už viem, že inšpirácia na napísanie úvodníka sa mi celý čas úspešne vyhýbala a viac nepríde. Alebo som ju prepásla, keď som zaspala pri vode? Tak mi treba!

Mária Grófová, hospodárka SSA

Zápisnica zo zasadnutia výboru Spoločnosti slovenských archivárov, ktoré sa uskutočnilo 28. júna 2012 v Bratislave

Program:

- 1) Otvorenie
- 2) Vyhodnotenie XVI. archívnych dní v SR v roku 2012
- 3) Fórum archivárov č. 2/2012
- 4) Webová stránka
- 5) Hospodárenie
- 6) Rôzne
- 7) Záver

Hlavným bodom júnového stretnutia boli XVI. archívne dni. R. Ragač pri ich hodnotení vyzdvihol odbornú úroveň konferenčných príspevkov. Najpodstatnejšie závery z diskusie zhrnul R. Ragač s komentárom, že v budúcnosti sa musí zvýšiť vzájomná spolupráca a informovanosť medzi všetkými členmi výboru a zástupcami archívu organizujúceho archívne dni. Referáty od zahraničných hostí je nevyhnutné zabezpečiť skôr aj s vopred predloženým abstraktom, aby mohli byť k dispozícii všetkým účastníkom konferencie, a aby sa mohla zaslať pozvánka s programom včas prihláseným účastníkom.

G. Strešňák informoval prítomných o stave prác na čísle 2/2012 Fóra archivárov a jeho pripravenosti do tlače.

Aktualizácia a prevádzkovanie webovej stránky je v štádiu vybavovania, mala by sa uzavrieť na septembrovom zasadnutí výboru.

Hospodárka M. Grófová informovala o vyúčtovaní archívnych dní, ktoré v čase zasadnutia však ešte nebolo uzavreté.

V bode Rôzne sa prerokovávali už prvé organizačné záležitosti týkajúce sa XVII. archívnych dní v SR, ktoré sa uskutočnia 21. – 23. mája 2013 v Bratislave na tému Veda, kultúra a šport v archívnych

dokumentoch. Organizačne bude podujatie zabezpečovať Archív Univerzity Komenského v Bratislave. Výbor sa pokúsi získať na toto podujatie finančný grant. Zostavovaním zborníka zo XVI. archívnych dní v Trnave výbor poveril Oľgu Kvasnicovú a aktuálnou bola už aj téma XVIII. archívnych dní v roku 2014. Jednou z navrhovaných možností bolo pripomenúť si jubileum prvej svetovej vojny (Prvá svetová vojna v archívnych dokumentoch). Ďalej sa v bode Rôzne odsúhlasila účasť zástupcov SSA na archívnych dňoch v Poľsku (5. – 7. septembra 2012 vo Vratislavi – R. Ragač, M. Grófová). Z. Kollárová predložila ponuku Prešovskej univerzity na publikovanie príspevkov k dejinám archívov v internetovom zborníku. Článok prisľúbil ako prvý Štátny archív v Nitre, pobočka Topoľčany a za cieľ exkurzie 9. októbra 2012 výbor odsúhlasil Moravský zemský archív v Brne aj s ďalším programom (napríklad: prehliadka vily Dušana Jurkoviča v Žabovřeskoch pri Brne). Vzhľadom na nestálosť rozhodnutia niektorých prihlásených účastníkov sa výbor rozhodol požiadať odhlásených na poslednú chvíľu bez zabezpečenia náhradníka o určitú finančnú náhradu, čo bude uvedené aj v pokynoch, respektíve v prihláške na exkurziu. Výbor riešil písomnú sťažnosť Kristíny Tvrdoňovej z Archívu hlavného mesta SR Bratislavy. Za nedorozumenie vzniknuté pri prihlasovaní účastníkov na archívne dni sa jej výbor písomne ospravedlní.

Predseda R. Ragač sa poďakoval prítomným za podnetné pripomienky a zasadnutie uzavrel.

Zapísala: E. Machajdíkova, tajomníčka SSA

Zápisnica
zo zasadnutia výboru Spoločnosti slovenských archivárov,
ktoré sa uskutočnilo 11. septembra 2012 v Bratislave

Program:

- 1) Otvorenie
- 2) XVII. archívne dni v SR – príprava
- 3) Fórum archivárov č. 3/2012
- 4) Webová stránka
- 5) Hospodárenie
- 6) Rôzne
- 7) Záver

Jesenné zasadnutie zahájil predseda Radoslav Ragač. Slovo odovzdal M. Grófovej, ktorá informovala členov výboru o stave príprav XVII. archívnych dní, ktoré zastrešuje Univerzita Komenského v Bratislave. Pracovného stretnutia na pôde Univerzity Komenského 26. septembra 2012 sa za Spoločnosť slovenských archivárov (ďalej len spoločnosť) zúčastní aj predseda R. Ragač, ktorý predloží pracovný materiál – požiadavky týkajúce sa rokovacej miestnosti, financií, ubytovania, slávnostného otvorenia podujatia a pod..

Gábor Strešňák predniesol závery redakčnej rady o príprave nového čísla Fóra archivárov. O. Kvasnicová tlmočila žiadosť H. Greždovej o uverejnenie ospravedlnenia vo veci zámeny Štátneho archívu v Levoči s Archívom Ministerstva vnútra v Levoči v článku Ad: Poznámky ku koncepcii Predarchívnej starostlivosti uverejnenom vo FA 2/2012.

Monika Péková informovala ostatných členov výboru o problémoch pri spravovaní súčasnej webovej stránky spoločnosti a snahe zabezpečiť jej aktualizáciu. Pretlmočila najmä stanovisko odborníka, ktorý odporučil vytvorenie novej webovej stránky, založenej na voľne dostupnom redakčnom systéme Joomla alebo Wordpress. Členovia výboru boli oboznámení aj s vizuálnym návrhom novej

webovej stránky. V priebehu druhej polovice septembra bude stránka doplnená o chýbajúce správy z archívnych dní, prípadne dopracovaná podľa návrhov a pripomienok členov výboru. Predpokladaný termín spustenia inovovanej webovej stránky je začiatok októbra 2012. Výbor odsúhlasil finančnú odmenu vo výške 350 eur pre P. Škultétyho za vytvorenie a aktualizovanie webovej stránky www.archivari.sk, zaučenie minimálne jedného užívateľa pracovať v redakčnom systéme, dopracovanie webovej stránky podľa požiadaviek výboru.

M. Grófová po finančnom zúčtovaní archívnych dní skonštatovala, že spoločnosť má mierne stúpajúcu tendenciu hospodárenia. Záverečný sumár a vyúčtovanie ostatných archívnych dní predloží na nasledujúcom zasadnutí výboru.

Predseda spoločnosti informoval o príprave exkurzie, ktorá sa uskutoční dňa 9. októbra 2012. Jej hlavným cieľom je návšteva Moravského zemského archívu v Brne, návšteva vily Dušana Jurkoviča v Žabovřeskoch pri Brne a prehliadka centra mesta. Cena 17 eur zahŕňa dopravu zájazdovým autobusom, sprievodcu, komplexné poistenie liečebných nákladov v zahraničí UNION. Spoločnosť prispeje svojim členom 2 eurá. Tohoročná pozvánka na exkurziu obsahuje aj storno podmienky pri zrušení účasti 7 – 4 dni pred začiatkom exkurzie – 7 eur, pri zrušení 3 a menej dní pred začiatkom exkurzie sa uhrádza plná cena alebo nahlasuje náhradník. Podmienkou príspevku vo výške 2 eur poskytnutého spoločnosťou je uhradenie členského poplatku na rok 2012. Predseda R. Ragač sa poďakoval prítomným za účasť a zasadnutie uzavrel.

Zapísala: M. Péková

Spoločnosť slovenských archivárov
Univerzita Komenského v Bratislave
Archív Univerzity Komenského v Bratislave
Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky –
odbor archívov
Sekcia archívnictva a pomocných vied historických
Slovenskej historickej spoločnosti pri SAV

dovoľujú si Vás pozvať
na odbornú konferenciu s medzinárodnou účasťou

XVII. archívne dni v Slovenskej republike

na tému

**VEDA, KULTÚRA A ŠPORT
V ARCHÍVNYCH DOKUMENTOCH**

Bratislava 21. – 23. mája 2013

PREDBEŽNÁ PRIHLÁŠKA

Prihlasujem sa na XVII. archívne dni v Slovenskej republike, ktoré sa budú konať v Bratislave v dňoch 21. – 23. mája 2013 na tému

VEDA, KULTÚRA A ŠPORT V ARCHÍVNYCH DOKUMENTOCH.

Ide o často nedocenenú súčasť nášho archívneho dedičstva od miestnej po celoštátnu úroveň napriek tomu, že tieto fenomény zohrali významnú úlohu pri formovaní modernej spoločnosti.

*s prednáškou (názov).....

.....

(resumé príspevku treba zaslať kvôli prekladu do 30. novembra 2012)

*bez prednášky

Titul, meno, priezvisko:

.....

člen SSA: *áno *nie

Adresa:

Zamestnávateľ:

Tel. č.: Fax:

E-mail:

Konferencie sa zúčastním na:

* 1 deň (dátum) * 2 dni (dátum) * 3 dni

K o n f e r e n č n ý p o p l a t o k sa uhrádza pri prezentácii bez ohľadu na to, na koľko dní sa účastník prihlási

pre členov SSA 13,- € (vrátane zborníka)

pre nečlenov SSA 25,- € (vrátane zborníka)

UBYTOVANIE V HOTELOVEJ ČASTI VYSOKOŠKOLSKÉHO INTERNÁTU DRUŽBA:

z 21. na 22. mája 2012 *áno *nie

z 22. na 23. mája 2012 *áno *nie

cena za izbu/noc

jednolôžková izba * 26,22 €/noc

dvojlôžková izba * 46,47 €/noc

* V cene ubytovania nie je zahrnutý poplatok mestu vo výške 1,65 € na osobu a noc.

STRAVOVANIE:

Mám záujem o obedy v menze

na Šafárikovom námestí *áno *nie

na Gondovej ulici *áno *nie

SLÁVNOSTNÁ VEČERA: 15,- €

Zúčastním sa slávnostnej večere dňa 22. mája 2013

*áno *nie

EXKURZIA dňa 22. mája 2013

Každý účastník si vyberá len jednu exkurziu z nasledovnej ponuky:

1. Bratislavský hrad
2. Heraldické pamiatky mesta Bratislavy
3. Športoviská FTVŠ UK a Botanická záhrada UK

Zúčastním sa exkurzie číslo *áno *nie

Dátum odoslania:

Podpis:

Vyplnenú prihlášku prosíme zaslať do 31. decembra 2012 na e-mailové adresy:

ubytovanie, strava, exkurzia:

macounova@rec.uniba.sk

ocenasova@rec.uniba.sk

príspevky a resumé príspevkov:

grofova@rec.uniba.sk

kontaktné osoby:

Mgr. Jana Macounová, Mgr. Jana Očenášová

02/2066 7212, 02/2066 7214

Mgr. Mária Grófová

02/2066 7204

Výdavky spojené s dopravou, ubytovaním a stravovaním si hradí každý účastník sám!

Publikačná činnosť zamestnancov štátnych archívov za rok 2011 (pokračovanie)

Štátny archív v Bytči

KEREŠOVÁ, M.: História školstva do roku 1960 v obci Súľov – Hradná. In: Základná škola s materskou školou Súľov – Hradná, 50. výročie.

KEREŠOVÁ, M.: Z cirkevných dejín obce Horný Vadičov. In: Terra Kisucensis, IV., 2011.

HEŠKOVÁ, M.: História do roku 1848 [online]. In: Obec Štiavnik. Dostupné na internete: <<http://www.stiavnik.sk/obec/historia/>>.

HEŠKOVÁ, M.: A. Lombardini a Slovensko. In: MRVA, M. – ŠTANSKÝ, P.: Alexander Lombardini 1851 – 1897. Zborník z odbornej konferencie o živote a diele Alexandra Lombardiniho pri príležitosti 160. výročia narodenia, 2011.

KURUCÁROVÁ, J.: Leštiny v rukách Zmeškalovcov. In: Leštiny.

KURUCÁROVÁ, J.: Talianski stavitelia v Bytči. In: MRVA, M. – ŠTANSKÝ, P.: Alexander Lombardini 1851 – 1897. Zborník z odbornej konferencie o živote a diele Alexandra Lombardiniho pri príležitosti 160. výročia narodenia, 2011.

pobočka Dolný Kubín

MAŤUGOVÁ, S. – VRLÁKOVÁ E.: Monografia obce Zuberec.

MAŤUGOVÁ, S.: Postoj mešťanov Dolného Kubína k židovskej komunite v rokoch 1728 – 1918. In: Zborník Oravského múzea, 2010, roč. XXVII.

pobočka Liptovský Mikuláš

neuvedené

pobočka Martin

neuvedené

pobočka Považská Bystrica

bez publikačnej činnosti

pobočka Žilina

ŠTANSKÝ, P.: Dejiny mesta Žilina (príprava monografie pre mesto Žilina).

ŠTANSKÝ, P.: Dejiny obce Rosina v rokoch 1848 – 1990 (príprava štúdie do monografie).

ŠTANSKÝ, P.: História farského kostola.

ŠTANSKÝ, P.: 700 rokov mesta Žilina.

ŠTANSKÝ, P.: Potulky Žilinou 2.

ŠTANSKÝ, P.: Alexander Lombardini, história rodiny a ich domov. In: MRVA, M. – ŠTANSKÝ, P.: Alexander Lombardini 1851 – 1897. Zborník z odbornej konferencie o živote a diele Alexandra Lombardiniho pri príležitosti 160. výročia narodenia, 2011.

Štátny archív v Košiciach

DULOVÍČ, E.: Dejiny mesta Snina (kolektívna monografia, v tlači).

OSTROLUCKÁ, M.: Dve jubileá Magdalény Bražinovej. In: Slovenská archivistika, 2010, roč. 45, č. 2, s. 169-170.

OSTROLUCKÁ, M.: Životné jubileum PhDr. Margity Krajňákovej. In: Slovenská archivistika, 2011, roč. 46, č. 1-2, s. 240-241.

pobočka Košice

bez publikačnej činnosti

pobočka Michalovce

MOLNÁROVÁ, V.: Archívne dokumenty v okrese Michalovce a Sobrance vo fondoch archívu pobočka Michalovce.

pobočka Rožňava

bez publikačnej činnosti

pobočka Trebišov

ŠVAJKOVÁ, J.: Z histórie súčasnosti Štátneho archívu v Košiciach pobočka Trebišov [online]. In: Dejiny – Internetový časopis Inštitútu histórie FF PU v Prešove, 2011, roč. VI, č. 2, s. 100-102. Dostupné na internete: <http://dejiny.unipo.sk/docs/Dejiny_2_2011.pdf>.

Štátny archív v Levoči

KREDATUSOVÁ, A.: Naša jublantka Agnesa Žifčáková. In: Slovenská archivistika, 2011, roč. 46, č. 1 – 2, s. 234-235.

ŽIFČÁK, F.: Spišský Hrhov v rokoch 1526 – 1711, rkp. 34 s. In: Dejiny Spišského Hrhova.

ŽIFČÁK, F.: Obecné symboly, rkp. 3 s. In: Dejiny

Spišského Hrhova.

ŽIFČÁK, F.: Provincia XI spišských miest a ich pečat', rkp. 13 s. In: Zborník venovaný životnému jubileu Ivana Chalupeckého.

ŽIFČÁK, F. (zost.): Kronika mesta Spišské Podhradie slovom i obrazom. Košice, 2011, 2. vydanie, 228 s.

ŽIFČÁKOVÁ, A.: Z minulosti Spiša XVIII, 2010 (recenzia). In: Slovenská archivistika, 2011, roč. 46, č. 1 – 2, s. 137-140.

ŽIFČÁKOVÁ, A.: Spolkový život na Spiši. In: Podtatranské noviny, 2011, roč. LII, č. 45, s. 3.

pobočka Levoča

DZURILLOVÁ, E.: Architekt Ladislav Steinhausz a jeho rodina [online]. Dostupné na internete: <<http://www.locseiteмето.eoldal.hu/cikkek/szepess-egrol-elszarmazottak-talalkozoja--spisske-stretnutie--locse-2011/architekt-ladislav-steinhausz-a-jeho-rodina.html>>.

pobočka Poprad

KOLLÁROVÁ, Z. (zost. a spoluautor): Štrbské premeny. Košice : JES SK, s.r.o., 2011, 350 s.

KOLLÁROVÁ, Z.: S hudbou v srdci. In: Tatry, 2011, č. 1, s. 18.

KOLLÁROVÁ, Z.: S hudbou v srdci. In: Podtatranské noviny, 11. 1. 2011, roč. LII, č. 1 – 2, s. 4.

KOLLÁROVÁ, Z.: Keď sa susedia nevedeli dohodnúť. In: Poprad, 12. 1. 2011, roč. XXII, č. 2, s. 7.

KOLLÁROVÁ, Z.: Keď sa končí rok 2010... In: Fórum archivárov, roč. XIX, č. 4, október – december, 2010, s. 1.

KOLLÁROVÁ, Z.: Prominentný hosť sanatória MUDr. Guhra v Tatranskej Polianke. In: Tatry, 2011, č. 2, s. 21.

KOLLÁROVÁ, Z.: Takmer neznáma havária nemeckého lietadla. In: Tatry, 2011, č. 2, s. 21.

KOLLÁROVÁ, Z.: Malý vládca v malom regióne. In: Tatry, 2011, č. 3, s. 33.

KOLLÁROVÁ, Z.: Dvadsať rokov činnosti Spoločnosti slovenských archivárov. In: Archívy po roku 1989. Víťazstvá a prehry. Bratislava, 2011, s. 73-80.

KOLLÁROVÁ, Z.: Prvých absolventov Univerzity tretieho veku zaujali dejiny Spiša. In: Poprad, 6.7.2011, roč. XXII, č. 27, s. 6.

KOLLÁROVÁ, Z.: Univerzita tretieho veku. In: Fórum archivárov, roč. XX, č. 2, apríl – jún,

2011, s. 17-19.

KOLLÁROVÁ, Z.: Hospodárske spolky v okrese Kežmarok. Spolky v obciach. In: Podtatranský kuriér, 1. 11. 2011, roč. I, č. 7, s. 5.

KOLLÁROVÁ, Z.: Hospodárske spolky v okrese Kežmarok. Spolky v obciach. In: Podtatranský kuriér, 15. 11. 2011, roč. I, č. 10, s. 5.

KOLLÁROVÁ, Z.: Hospodárske spolky v okrese Poprad (1). Spolky v obciach. In: Podtatranský kuriér, 22. 11. 2011, roč. I, č. 10, s. 5.

KOLLÁROVÁ, Z.: Hospodárske spolky v okrese Poprad (2). Spolky v obciach. In: Podtatranský kuriér, 2011, roč. I, č. 11, s. 5.

KOLLÁROVÁ, Z.: Hospodárske spolky v okrese Poprad (3). Spolky v obciach. In: Podtatranský kuriér, 2011, roč. I, č. 12, s. 5.

KOLLÁROVÁ, Z.: Deň otvorených dverí v popradskom archíve. In: Fórum archivárov, roč. XX, júl – december, 2011, č. 3 – 4, s. 5.

MALOVCOVÁ, B.: The Establishment and Development of the Baťa Factory in Svit (1934 – 1945). In: Tovární města Baťovho koncernu (zborník).

MALOVCOVÁ, B.: Medzinárodná konferencia „Tovární města Baťovho koncernu“. In: Fórum archivárov, roč. XX, č. 1, január – marec 2011, s. 20-21.

MALOVCOVÁ, B.: Unikátna výstava knižných väzieb. In: Fórum archivárov, roč. XX, č. 3 – 4, júl – december 2011, s. 22-23.

ŠLAMPOVÁ, M.: Vývoj usporiadania miestnej štátnej správy v okrese Kežmarok od vzniku Československa do roku 1960. In: Slovenská archivistika, 2011, roč. 46, č. 1 – 2, s. 40-55.

ŠLAMPOVÁ, M.: Zachovanie dejín pre poučenie generácií. In: Poprad, 13.7.2011, roč. XXII, č. 28, s. 5.

ŠLAMPOVÁ, M.: Od vlakového nešťastia v Poprade uplynulo sto rokov. In: Poprad, 24.8.2011, roč. XXII, č. 34, s. 5.

pobočka Spišská Nová Ves

PALKOVÁ, N.: Na prahu modernej doby 1772 – 1848, 60 s. In: Dejiny Spišskej Novej Vsi (príprava monografie).

pobočka Stará Ľubovňa

bez publikačnej činnosti

Zdroj: Výročná správa Štátnych archívov SR za rok 2011

Spracovala: Monika Péková, odbor archívov MV SR

Konečne sa o digitalizácii len nehovorí ...

Už dlhé roky sa na Slovensku rozpráva o digitalizácii. Odbor archívov v októbri 2011 vypracoval metodický pokyn týkajúci sa digitalizácie, ale až na pár výnimiek sa v našich archívoch dokumenty doposiaľ systematicky neskenujú. Väčšinou sa digitalizujú len jednotliviny, spravidla na žiadosť bádateľov, ktorí potrebujú kópiu určitého dokumentu. Doteraz najväčším digitalizačným projektom, ktorý sa dotkol takmer všetkých štátnych archívov na Slovensku, bol projekt s názvom Kultúra (2008 – 2010), v rámci ktorého sa zdigitalizovali stredoveké listiny. Časť týchto listín už možno nájsť aj na webovej stránke www.monasterium.net.

Jednou z hlavných príčin zaostávania našich archívov v oblasti digitalizácie je nedostatočné technické vybavenie a personálne obsadenie archívov. Nielen zastarané počítače, malo-formátové skenery, slabé softwarové vybavenie, ale hlavne malá kapacita pamätí našich počítačov na ukladanie dát neumožňujú systematickú digitalizáciu archívnych dokumentov. Dokonca ani štátne archívy spoločne nemajú vybudované vlastné úložisko dát, ktoré je základným predpokladom k úspešnej digitalizácii. Zlepšenie tejto situácie určite nie je lacnou záležitosťou, no nemôžeme sa donekonečna spoliehať na pomoc a ústretovosť Národnej knižnice v Martine či Univerzitnej knižnice v Bratislave.

Keď sa v roku 2011 uvažovalo o zapojení sa do európskeho projektu cezhraničnej spolupráce s Rakúskom, bol oslovený aj Štátny archív v Bratislave. Prvotným cieľom projektu bola digitalizácia dokumentov k spoločným dejinám regiónu Dolného Rakúska a západného Slovenska. Lákavej ponuke sme nedokázali odolať a vybrali sme na systematickú digitalizáciu Kongregačné písomnosti Bratislavskej stolice od najstaršieho obdobia do približne Jozefínskeho obdobia. Kongregačné písomnosti sú súčasťou fondu Bratislavskej župy, ktorý je nosným a najčastejšie študovaným fondom nášho archívu. Obsahujú významné dokumenty týkajúce sa hospodárskeho, kultúrneho, vojenského,

spoločenského a každodenného života nielen územia Bratislavskej stolice, ale dokumentujú aj spolužitie a kontakty s rakúskou časťou monarchie. Správa o úspešnom prijatí projektu s názvom Pamäť bez hraníc – Historické dokumenty ako základ pre hranicu prekračujúcu identitu a kultúru (CrArc) nás mimoriadne potešila a prekvapila. Okrem nášho archívu sa do projektu zapojí v druhej fáze aj Archív hlavného mesta SR Bratislavy. Oficiálnym partnerom za slovenskú stranu je Ministerstvo vnútra SR.

Vedúcim partnerom projektu, ktorý má už nemalé skúsenosti s podávaním a úspešnou realizáciou projektov, sa stalo Medzinárodné centrum pre archívny výskum – ICARUS – *International Centre for Archival Research*, ktorý bol vedúcim partnerom aj spomínaného projektu Kultúra. Spomedzi rakúskych archívov sa do projektu zapojil Rakúsky štátny archív (*Österreichisches Staatsarchiv*) a združenie Sieť Dejiny Dolného Rakúska – Spoločnosť pre výskum základov archívov v Dolnom Rakúsku (*Netzwerk Geschichte NÖ – Verein zur Förderung des Archivwesens in Niederösterreich*) so sídlom v Dolnorakúskom krajinskom archíve (*Niederösterreichisches Landesarchiv*). Združenie podporuje a riadi projekty dolnorakúskeho archívnictva v mnohých oblastiach. Patria k nim napr. aktivity na úseku sprístupňovania, katalogizovania a digitalizovania archívnych dokumentov z verejných a cirkevných archívov.

Hlavným cieľom projektu je digitalizácia archívnych dokumentov, ktoré majú význam pre dejiny a identitu obyvateľstva slovensko-rakúskeho pomedzia a ich sprístupnenie bežnému užívateľovi internetu on-line. Projekt má však aj ďalšiu rovinu, ktorou je nadviazanie a prehĺbenie vzájomnej spolupráce slovenských a rakúskych archívárov prostredníctvom workshopov a obojstranných návštev a exkurzií. Zatiaľ je projekt len v začiatkoch, oficiálne bol zahájený 1. februára 2012 a mal by potrváť do konca roka 2015.

V rámci projektu náš archív dostal možnosť naskenovať 180 000 záberov

z kongregačných písomností Bratislavskej stolice. Archív hlavného mesta SR Bratislavy má za úlohu vyhotoviť 120 000 záberov. Ako sme už spomínali, naše archívy nemajú dostatočné technické vybavenie, preto nám rakúska strana zapožičala skener značky Bookeye, ktorý nám doviezli a nakalibrovali začiatkom marca. Ku skeneru dodali aj notebook s potrebným softwarom. Veľkoformátový skener umožňuje digitalizáciu dokumentov do veľkosti A1 a vďaka polohovateľnému podstavcu (kolíske) možno bez poškodenia väzby skenovať aj viazané dokumenty.

So systematickým skenovaním sme v našom archíve doposiaľ nemali veľké skúsenosti, preto sa ešte aj dnes, po niekoľkomesačnom skenovaní, máme čo učiť a vylepšovať. Už od začiatku sme zápasili s metodickým pokynom a jeho reálnym uplatnením. Problematickým bolo správne pomenovanie naskenovaných dokumentov podľa metodického usmernenia, ktoré nie je nastavené na všetky typy fondov. Po konzultácii s Mgr. Monikou Pékovou sme si

pomenovanie museli rozšíriť a upraviť, aby sme podľa neho vedeli zábery jednoznačne identifikovať. Metodický pokyn vyžaduje aj používanie farebnej škály, ktorú sme však v archíve nemali a zohnať ju na Slovensku je priam nemožné. Našťastie nám ju zadovážila rakúska strana. Ďalším problémom, ktorý sa vyskytol, bolo ukladanie a zálohovanie naskenovaných dokumentov. Skenovaný obrázok podľa opatrenia musí mať rozlíšenie 400 DPI vo formáte TIFF a zároveň musí mať dve kópie vo formáte JPEG. Prakticky to znamená, že ak by sme len mesiac skenovali, zaplnili by sme harddisky (HDD) všetkých počítačov na našom pracovisku, a to nerátame zálohy a verzie preklopené do formátu JPEG. Prvé mesiace sme tak využívali súkromné externé disky, ktoré nám zapožičali naše dve kolegyně. Archívu sa podarilo zakúpiť dva 2 TB externé disky, ktoré momentálne využívame a po ich zaplnení si dáta stiahne a uloží na svoj server rakúska strana. Oslovili sme aj informatikov z Ministerstva vnútra SR, ktorí nám do bádateľne nainštalovali tri počítače s celkovou kapacitou 3 TB, kde sa

Digitalizačné pracovisko. Foto: ŠA BA

bude môcť časť digitalizovaných dokumentov študovať, žiaľ definitívne zálohovanie dát pre náš archív doposiaľ vyriešené nie je. Dúfame, že niektorá z knižníc sa nad nami opäť zľutuje a naše dáta uloží, respektíve sa o ne bude v nasledujúcich rokoch aj starať, aby zostali zachované a naša niekoľkoročná práca nevyšla nazmar. Zásadný problém vidíme v tom, že už dnes zdigitalizované dokumenty (napr. aj stredoveké listiny) nemáme k dispozícii (respektíve ich nemáme v dostatočnej kvalite) priamo v našom archíve, čiže ich nemôžeme poskytnúť na štúdium našim bádateľom. Pravdepodobne si budú musieť počkať až na ich zverejnenie na internete, v horšom prípade budeme musieť predkladať aj naďalej originály dokumentov, ktoré sa budú naďalej ničiť. Veríme, že tieto naše „drobné“ problémy vedenie a naši informatici odstránia.

Keďže náš archív v posledných dvoch rokoch zápasí aj s nedostatkom priestorov, boli sme nútení skener umiestniť do jedinej voľnej miestnosti, ktorou bola malá manipulačná miestnosť. Táto bola úplne nevhodná na digitalizovanie a museli sme ju upraviť. Okrem uzavretia prístupu do susedných depotov kvôli zvýšenej prašnosti a presťahovania prebytočného nábytku bolo nutné zatemniť aj okno. Podľa vzoru už naskenovaných stredovekých listín sme si zakúpili biely podkladový papier a pustili sa do skenovania. Počas dňa, vplyvom nepretržitého skenovania, začal podkladový papier chytať modrý nádych, bledomodrá škvrna sa postupne zväčšovala a znižovala kvalitu obrázku. Bolo jasné, že takto ďalej pokračovať nemôžeme. Skúšali sme preto rôzne podklady a napokon sme zvolili sivý podklad, ktorý sa nám najviac osvedčil.

Skenuje sa, pokiaľ je to možné, každý (zatiaľ len) pracovný deň s menšími prestávkami asi 9 – 10 hodín. V priemere sa nám za jeden deň podarí vyhotoviť 450 – 500 záberov. Rýchlosť skenovania neovplyvňuje len formát dokumentu, ale aj jeho fyzický stav a miera jeho poškodenia. Mnohé dokumenty sú poškodené, napadnuté plesňou – s týmito treba zaobchádzať obzvlášť opatrne, aby sa nám v rukách nepotrhali alebo nerozpadli. V prípade, že sú dokumenty mimoriadne pokrčené, používame na ich prichytenie magnetky. Prioritou pre nás je, aby bol dokument čitateľný. Naskenovaním dokumentov sa však naša práca ani zďaleka nekončí, naskenované dokumenty je potrebné orezať. Spočiatku sme používali program Infraview, bolo to však časovo veľmi náročné. Zvolili sme preto orezávanie priamo v skenovacom programe pri vyhotovení skenu. Vytvorenie jedného záberu tak trvá o pár sekúnd dlhšie a vyžaduje si väčšiu pozornosť, no v konečnom dôsledku sa to oplatí a výrazným spôsobom uľahčí a urýchli práce, ktoré nasledujú po samotnom skenovaní. Jednou z týchto prác je transfer naskenovaných dokumentov na externé HDD. Už orezaný dokument má menšiu veľkosť a rýchlejšie sa transferuje na HDD. Transfer dokumentov, ktorý nás spočiatku neuveriteľne zdržoval (približne 500 záberov sa transferovalo približne 3 hodiny) sa tak urýchlil asi o 25 – 30%. Skenovanie v našom archíve plánujeme dokončiť v júni 2013, keď štafetu (a žiaľ aj skener) preberie Archív hlavného mesta SR Bratislavy. Po ukončení skenovania nás čaká komplexná kontrola skenov, tvorba metadát a s ňou spojené nové výzvy a prekvapenia.

Zlatica Donovalová,
Veronika Keresztes,
Mária Zacharová
Štátny archív v Bratislave

Digitalizácia fotografií v Divadelnom ústave

V roku 2012 sa Divadelný ústav zapojil do významného medzinárodného projektu Európske fotografické depozitáre digitalizovaných snímok historickej kvality (*European ancient photographic vintage repositories of digitized pictures of historical quality*, Bližšie informácie o projekte poskytuje stránka projektu <http://www.europeana-photography.eu/>), ktorého garantom je talianska Fratelli Alinari. Táto firma patrí medzi najvýznamnejšie depozitárne pracoviská v Európe zameriavajúce sa na zhromažďovanie fotografického materiálu od vynájdenia fotografie až do súčasnosti. Vo svojom súkromnom archíve spravuje vyše 4 000 000 fotografií, ktoré poskytuje širokému spektru záujemcov na nekomerčné i komerčné účely.

Divadelný ústav v rámci tohto projektu, financovaného Európskou úniou, spolupracuje s 19 partnermi z Belgicka, Francúzska, Rakúska, Bulharska, Dánska, Nemecka, Grécka, Talianska, Litvy, Poľska, Španielska, Veľkej Británie a Talianska s cieľom vytvoriť jedinečnú polmilionovú zbierku digitalizovaných kópií historických fotografií z obdobia rokov 1839 – 1939, ktoré by reflektovali politický, hospodársky a kultúrny vývoj Európy od obdobia vzniku fotografie až po začiatok druhej svetovej vojny.

Naša inštitúcia ako dokumentačné centrum slovenského divadla sa zaviazala do tejto zbierky prispieť kolekciou 10 000 jednotlivín primárne zameraných na:

- ochotnícke a profesionálne divadlo na území Slovenska v období rokov 1839 – 1939
- mestské a vidiecke inscenované slávnosti a spoločenský život (plesy, zábavy, prehliadky, odhaľovanie pomníkov atď.)
- portréty divadelných osobností
- divadelné priestory (exteriéry a interiéry), divadelná architektúra
- divadelné a paradivadelné aktivity Slovákov žijúcich v zahraničí

Projekt v rámci Divadelného ústavu koordinujú generálna manažérka projektu

a manažérka pre autorské práva Mgr. art. Vladislava Fekete, ArtD., koordinátorka projektu a zostavovateľka kolekcie Mgr. Anna Grusková, CSc., vedúci Oddelenia divadelnej dokumentácie, informatiky a digitalizácie PhDr. Oleg Dlouhý a správca Verejného špecializovaného archívu Divadelného ústavu PhDr. Rudolf Hudec, PhD. Počas prípravných fáz na jar tohto roku sa podarilo v spolupráci s Fratelli Alinari pripraviť know-how projektu a zostaviť parciálny časový plán. Na základe neho sa v priebehu leta vyčlenil z Archívu Divadelného ústavu, Múzea Divadelného ústavu ako aj ďalších zbierok v správe Divadelného ústavu súbor vyše 6 000 fotografií s predmetnou tematikou, ktoré boli následne digitalizované a opatrené metadátami. Zároveň prebiehajú rokovania s ďalšími archívnymi a múzejnými pracoviskami na Slovensku i v zahraničí s cieľom poskytnúť do zbierky ďalšie digitalizované kópie fotografií dokumentujúce vývoj divadelnej kultúry na Slovensku v celej jej šírke tak, aby sa v rámci projektu podarilo vytvoriť plastický obraz o divadle na Slovensku od polovice 19. storočia do polovice nasledujúceho storočia a jej reflektovaní vo fotografii ako významného dokumenačného média.

V ďalšej fáze projektu bude pripravená kolekcia digitalizovaných kópií fotografií postúpená talianskej Fratelli Alinari, zatiaľ čo Divadelný ústav v rámci vlastných aktivít pripraví súbor seminárov o vývoji divadelnej fotografie na Slovensku a samostatnú publikáciu, ktorá bude dokumentovať vývoj divadelnej fotografie na Slovensku ako súčasť celoeurópskeho kultúrneho dedičstva.

Veríme, že projekt prinesie nové informácie o dejinách slovenského divadla a posunie výskum divadelnej kultúry na Slovensku o krok ďalej na ceste jej poznania.

Rudolf Hudec
Archív Divadelného ústavu

Archív mesta Košice – rok po zmenách

Pred rokom snáď neexistoval na Slovensku archív, v ktorom by sa nepolemizovalo o ďalšom osude Archívu mesta Košice (AMK), keď ho v dôsledku organizačných zmien v júni 2011 opustili dvaja dlhoroční pracovníci: riaditeľ AMK JUDr. Jozef Kirst po vyše 40-tich rokoch a Ladislav Balogh, vedúci oddelenia starších fondov po 19-tich rokoch práce. Priznám sa, že veľmi silno som zvažovala, či mám opustiť potápajúcu sa loď, alebo zdvihnúť ponúknutú rukavicu a ostať v neľahkej pozícii s dvomi, z hľadiska archívnej praxe (4 roky) novými pracovníkmi. Nakoniec zvíťazila zodpovednosť a láska k odboru, ktorý mi silno prirástol k srdcu.

Každá doba ponúka výzvy. Či si to uvedomujeme, alebo nie, výzvou tejto doby je „vedieť predat“ to, čo v sebe a v našich archívoch máme. Faktom je, že v krátkom čase sa mi podarilo presvedčiť vedenie mesta o tom, že AMK je viac ako len referát a materiál, ktorý spravuje, má nielen celoslovenský, ale i nadnárodný význam. Nebolo to však ľahké, pretože hneď na začiatku nás čakal boj so správcom registratúry Magistrátu mesta Košíc (MMK), ktorý nás organizačne začlenil z hľadiska správy registratúry pod seba. Bolo to impulzom k iniciovaniu rokovania na úrovni vedenia mesta s riaditeľkou odboru registratúr a správy dokumentov MV SR. Na rokovaní si právne oddelenie MMK muselo priznať chybu v nevedení si faktu, že archív je prierezový a vykonáva úlohy zverené mu nielen mestom, ale i zákonom č. 395/2002 Z.z. o archívoch a registratúrach, podľa ktorého vo vzťahu k registratúre mesta, jeho mestských častí a ním zriadených a založených právnických osôb vystupuje ako kontrolný orgán. Ozrejmil sa aj ďalší fakt, že AMK nebol zriadený podľa zákona o obecnom zriadení, ani podľa zákona o Meste Košice, ale zákonom č. 518/1990 Zb. o prechode zakladateľskej a zriaďovateľskej funkcie národných výborov na obec a už od 1. 2. 1991 bol prevedený pod Mesto Košice.

Je na škodu veci, že temer po každých voľbách je priam „povinnosťou“ nastupujúceho

vedenia, či už na úrovni samosprávy alebo štátnej správy, meniť organizačnú štruktúru bez dôkladnejšieho spoznania chodu úradu. Nemuselo by potom dôjsť k zamieňaniu vedúceho oddelenia fondov s klasickým vedúcim oddelenia na úrovni mesta a z archívu by dnes nemusel byť len referát, ale oddelenie či samostatný útvar bez právnej subjektivity.

Po tomto neľahkom expoze, čelní predstavitelia Mesta Košice navštívili náš archív. Po vzhladnutí najvzácnejších dokumentov archívu a oboznámení sa s krátkou históriou, mi bola uložená úloha pripraviť správu O koncepcii a hlavných úlohách archívu, ktorá bola vedením mesta odsúhlasená. Po siedmich rokoch od prijatia zákona č. 395/2002 Z.z. som otvorila aj otázku delimitácie archívnych fondov v zmysle § 34 ods. 3 citovaného zákona. Dohoda o odovzdaní a prevzatí archívnych dokumentov predložená Ministerstvom vnútra SR bola akceptovaná Mestom Košice a na základe nej prebieha aj v týchto dňoch odovzdávanie archívnych dokumentov Štátnemu archívu v Košiciach.

Vyznamenaním pre archív bola skutočnosť, že o necelý mesiac po návšteve archívu, primátor Richard Raši spolu s námestníčkou Renátou Lenártovou privítali v Košiciach účastníkov XVIII. medzinárodných archívnych dní, archivárov župy Szabolcs-Szatmár-Bereg. Aj na októbrovej výstave v Krakove sa Mesto Košice prezentovalo faksimile najvzácnejších listín archívu. Aj osobný dar pre primátora Krakova Jaceka Majchrowského bolo faksimile pergamenovej listiny z roku 1394 – dohoda Krakova a Košíc o vzájomnom obchode.

Pravdou je, že náš zriaďovateľ vyžaduje od nás, aby naše aktivity smerovali v prvom rade na prezentáciu mesta. Neznamená to však, že by sme si v roku 2011 neplnili naše základné povinnosti. Do AMK sme prevzali 315 bežných metrov archívneho materiálu a v rámci delimitácie odovzdali 45 bežných metrov. Utriedili sme hromady písomností (202 bežných metrov), ktoré boli viac ako 50 rokov uložené v priestoroch pavlače (pozri správu

Návšteva archivárov župy Szabolcs-Szatmár-Bereg megye v Archíve mesta Košice. Foto: AMK

PhDr. Gabriela Szeghyho vo Fóre archivárov č. 3-4/2011).

Chceme byť kompatibilní s ostatnými štátnymi archívmi na Slovensku, preto sme pristúpili k prepisovaniu inventárov do programovej aplikácie Bach-inventáre, i keď nám to žiadna smernica neukladá.

Od januára 2012 tiež evidujeme písomnosti archívu elektronicky v programe Helios Green v samostatnom denníku MMK. Finišuje sa inventár k fondu Policajný kapitanát mesta Košice 1862 – 1921, ktorý inventarizoval bývalý kolega A. Takács. Neboli však inventarizované úradné knihy a nie sú vyhotovené ani registre. Kolega Mgr. Martin Bartoš (nastúpil po L. Baloghovi) začal s inventarizáciou zbierky Supplementum Halagianum – missiles, ktorý bol prof. Ondrejom Halagom len zakrabicovaný a usporiadaný podľa rokov. Práve u tejto archívnej zbierke predpokladáme, že bude veľkým prínosom pre výskum dejín Košíc. Archivár Mgr. Peter Anna, ktorý nastúpil v máji

2012 z regionálnej knižnice, katalogizuje knihy príručnej knižnice archívu s osobitným zreteľom na tzv. „Cassoviensia“. Postupne skenujeme najviac ohrozené dokumenty (celkom je naskenovaných 5 000 políčok). Počas prvého polroka 2012 som intenzívne pracovala na príprave projektu digitalizácie archívu. Mesto Košice už odovzdalo projekt Ministerstvu kultúry SR v rámci OPIS-u 2. Budujeme finančne nákladné rotomatové úložisko na mapy a plány, ktoré sú neustálou fyzickou manipuláciou značne opotrebované.

Aktualizovali a vydali sme Informatívneho sprievodcu (pozri anotáciu vo Fóre archivárov č. 2/2012), ktorého sme rozposlali všetkým archívom (jeho anglická mutácia je pripravená do tlače). Zdvojnásobil sa nám počet bádateľských návštev, preto sme v januári 2012 otvorili novú, kapacitne väčšiu študovňu. Dostalo sa nám tej cti, že otvorenia študovne a krstu Informatívneho sprievodcu sa zúčastnilo celé vedenie mesta na čele s primátorom R. Rašim. Prišli všetci riaditelia

kultúrnych inštitúcií pôsobiacich v meste i predseda Košického samosprávneho kraja Zdenko Trebuľa. Ministerstvo vnútra SR bolo zastúpené obidvoma riaditeľmi odborov, Mgr. Máriou Mrižovou, PhD., i Ing. Jozefom Hanusom, CSc. Nielen za ich účasť na otvorení, ale aj za početné intervencie, ktoré adresovali v najproblematickejších časoch primátorovi mesta, im v mene AMK vyslovujem aj na stránkach nášho časopisu úprimnú vďaku. Želám si, aby náš „cech“ bol vždy tak súdržný, ako v prípade AMK. Nechcem parafrázovať, ale skutočne si myslím, že v jednote je sila, ktorá by nás mala zomknúť, ak ide „o nás“, lebo sa potom rozhoduje „bez nás“.

Zdá sa, že v košickom archíve svitá na lepšie časy. Pripravovaná novela zákona o meste Košice má v samostatnom paragrafovom znení definovať pôsobnosť a postavenie AMK. Po roku môžem skonštatovať, že primátor našu autonómiu nielen deklaroval, ale skutočne do odborných záležitostí archívu nezasahuje a naše aktivity v plnej miere podporuje. Povolenia na použitie erbu mesta alebo materiálov s historickým kontextom vydáva Mesto Košice na základe odborného posudku a odporúčania AMK.

V roku 2013 budú Košice Európskym hlavným mestom kultúry. AMK sa do tohto významného projektu zapája usporiadaním medzinárodnej vedeckej konferencie na tému Košice v súradniciach európskych dejín. Cieľom konferencie, ktorá je plánovaná na september 2013, je sledovať postavenie a význam Košíc v premenách času. V našom záujme je prezentovanie príspevkov o histórii mesta tak, aby sa vytvorila zaujímavá mozaika poznatkov, ktorá poukáže na „európskosť“ Košíc. Prínosom pre archív i historikov bude viacjazyčný zborník z príspevkov konferencie.

Od februára t. r. funguje na stránke Mesta Košice samostatná doména www.archivmesta.kosice.sk, kde okrem iného možno nájsť aj zoznam nami spravovaných fondov a zbierok, ale aj aktuality, medzi ktoré patria významné návštevy či podujatia v archíve. Určite sem radieme návštevu prof. Martina Homzu z Katedry histórie Filozofickej fakulty Univerzity Komenského

v Bratislave s jeho študentmi, ale aj historicky prvú návštevu študentov (nie bádateľov) Jagelonskej univerzity v Krakove na čele s prof. Stanisławom A. Srokom. Rovnako vzácní sú nám i študenti a doktorandi z Katedry histórie Filozofickej fakulty Univerzity P. J. Šafárika v Košiciach, ktorí začali s rozsiahlym výskumom dejín Košíc. Výsledkom ich bádania má byť dlho očakávaná podrobná monografia Košíc.

Zaviedli sme hodiny dejepisu v archíve s jediným cieľom – čo najviac priblížiť študentom históriu svojho mesta – nielen z počutia, ale aj z videnia toho, čo po stáročia archív ukrýva. Archív sa pravidelne prezentuje v regionálnej televízii či v rozhlase, vyhľadávajú nás profesionálne kluby Rotary, Kiwanis, Lions.

Vzhľadom na rozsiahlosť rekonštrukčných prác v archíve, z bezpečnostných dôvodov v tomto roku nemôžeme zrealizovať Deň otvorených dverí, preto máme v úmysle v priestoroch Magistrátu mesta Košice inštalovať výstavu najväzácnejších dokumentov archívu pri príležitosti 510. výročia udelenia 4. erbovej listiny Mestu Košice.

Popri zodpovednosti za vedenie archívu mi naďalej ostala celá predarchívna starostlivosť, kde si čoraz viacej uvedomujem potrebu osvetly. Lektorskú činnosť pre subjekty v zriaďovateľskej pôsobnosti mesta už roky vykonávam bez nároku na honorár. Žiaľ, pri vyradovacom konaní musím konštatovať, že fyzické vyradovanie si kontrolované subjekty zabezpečujú dohodami externe, preto výsledky lektorskej činnosti nie sú poznateľné. Po rokoch práce v archíve snáď ešte jeden poznatok. Nebuďme otrokmi bádateľov. Priznajme si, že sa snažíme poskytnúť maximum pomoci, ale dostať finálny výstup, či už vo forme separátu alebo práce samotnej, nie je pre našich samozrejmosťou, ako pre bádateľov zo zahraničia. V tomto vás vyzývam, aby sme boli dôslední a nebáli sa bádanie obmedziť.

Teraz do vlastných radov. Úprimne vítam a podporujem publikačné aktivity pracovníkov archívu. Nemyslím si však, že pokiaľ sa pri publikačnej činnosti čerpá

z materiálov archívu a využíva sa pritom pracovný čas, vedúci o tom nemá vedieť, prípadne sa má o tom dozvedieť až vtedy, keď je kniha na svete alebo odznela prednáška. Tzv. „stará škola“ nás viedla k tomu, aby bola práca po prezentácií na verejnosti zaradená medzi separáty v knižnici archívu. Súčasná generácia nás odkazuje na internet, prípadne na to, že bude to v zborníku. Prax nám však potvrdzuje, že zborník veľakrát nevyjde a ochudobňuje sa tým materská inštitúcia.

Záverom: bez ohľadu na to, či AMK má na čele riaditeľa alebo vedúceho, funguje ako po ostatné roky. Máme stále svoj hlavičkový papier, ktorý roky používame i vlastnú pečiatku archívu, teda navonok nevystupujeme ako referát. Napriek rečiam neprišiel ani o účelovú budovu v strede mesta, ani o svoju pobočku na Hlavnej 116. Naopak, do ich údržby sa investuje prednostne (toho času prebieha rozsiahla oprava priestorov schodišťa

a prerába sa priestor na uloženie máp).

Som rada, že po roku sa počet zamestnancov z pôvodných troch zvýšil na šesť (včítane kronikárky). Traja z nich sú vysokoškolsky vzdelaní archivári. V prípade úspešnosti projektu Digitalizáciou k sprístupneniu historických dokumentov Archívu mesta Košice sa vybuduje i pracovisko na digitalizáciu a počet pracovníkov sa opäť zvýši.

Dúfam, že prácu v takomto významnom archíve, akým je AMK, si noví pracovníci budú ctiť a vážiť, rovnako ako my starší, pre ktorých je archív ďalším „dieťaťom“. Je to moje želanie a odkaz, ktorý odovzdávam novej generácii archivárov Archívu mesta Košice.

Mária Hajduová
Archív mesta Košice

Kniha príchodu hrozna

Aktuálnosť je relatívna. K tomuto záveru som dospel, keď som uvažoval o napísaní tohto drobného príspevku so značným oneskorením o jednej jarnej udalosti. Reč bude totiž o príchode hrozna – presnejšie o jeho jarných výhonkoch, aj keď už v plnom prúde prežívame obdobie ošetrovaní. Na druhej strane sa mi však javí táto téma stále aktuálnou, pretože sa bezprostredne týka otázky významu niektorých typov archívnych dokumentov a ich dosahu na lokálpatriotizmus a hodnotovú orientáciu obyvateľov príslušného regiónu. Čitatelia nášho časopisu by určite vedeli vymenovať aj viaceré príklady historických skvostov nachádzajúcich sa v archívnych depotoch, ktoré by právom patrili do tejto kategórie. V ich myšliach by sa vybavili prvé písomné zmienky, najstaršie mestské erbové listiny, výsadné listiny s trhovými právami, privilégia a podobne. Nepochybne si zaslúžia byť stredobodom našej osvetovej práce. Aj preto sa neraz stávajú hlavným motívom konferencií, seminárov, dní otvorených dverí. Môžu sa stať živou súčasťou

alebo dokonca príčinou dlhoročných – stáročných tradícií? Myslím si, že áno. A o tom svedčí aj nasledujúci príklad. Presne na sviatok sv. Juraja (24. apríl) som sa ocitol u našich južných susedov, presnejšie na západnom pohraničí v malebnom historickom, bývalom slobodnom kráľovskom meste Kőszeg. Pozvanie znelo na mestské slávnosti príchodu hrozna. Oslavy tradične masového charakteru v trvaní viacerých dní vrcholili v onen spomínaný deň ceremóniou v réžii mestského úradu za účasti predstaviteľov historických cirkví, potentátov regionálnej samosprávy, verejnej správy i pozvaných vládnych zástupcov, ako aj zástupcov partnerských miest z Rakúska, Slovinska, Chorvátska, Nemecka, zo Slovenska, za prítomnosti žiakov miestnych škôl a samozrejme za účasti novodobých „mešťanov“. Pred mojím zrakom sa ťahal sprievod smerujúci cez historické mesto na uzavreté námestie rovno pred renesančnú radnicu. Na čele sprievodu dvojica chlapcov nesúca (čuduj sa svetu archivár!) knihu

pripomínajúcu všetkými svojimi vonkajšími atribútmi mestskú zápisnicu! Po prvotnom prekvapení udalosti prinášajú aj vysvetlenie: v zápisniciach mesta Kőszeg, ktoré sa stalo slobodným kráľovským mestom v rovnakom čase ako Pezinok a Svätý Jur (1647), sa už od tohto obdobia nachádzajú zápisy vypovedajúce o odhadoch týkajúcich sa výnosov viníc na základe ich jarných výhonkov. Postupne sa stalo tradíciou, že v čase volieb richtára, vnútornej i vonkajšej mestskej rady úradujúci „bergmajstri“ a ich pomocníci prinášali symbolicky so sebou k voľbám aj jarné výhonky z rôznych častí okolitých vinohradov. V roku 1740 nastala vo zvyklostiach zmena – založila sa osobitná zápisnica, do ktorej sa výhonky presne označené a lokalizované zaznamenali, t.j. prekreslili v mierke 1:1. Zároveň sa daný rok z pohľadu výnosov na konci oberačiek aj vyhodnotil niekoľkými vetami. Táto tradícia je živá dodnes. Richtára vystriedal primátor, bergmajstrov čelní predstavitelia miestnych

vinohradníkov, resp. členov tunajšieho „Rádu rytierov vína“, no spôsob zaznamenávania, akvarelom zvečnených viničných prútikov na ceremoniálny pokyn richtára / primátora sa nezmenil. Pôvodná zápisnica sa zaplnila až v roku 1990, odkedy sa vedie druhý zväzok a medzičasom sa z mestského archívu dostala do mestského múzea. Okrem toho, že je stále živým dokumentom, patrí k historickým a umeleckým skvostom, ktoré by si podľa mnohých zaslúžili aj pozornosť svetovej organizácie UNESCO. Okrem kultúrnych a historických hodnôt je vďaka svojim kvalitným a periodicky sa opakujúcim záznamom vhodným študijným prameňom klimatológov: výhonky pretavené do akvarelových podôb totiž autenticky vypovedajú o tuhosti zím, skorých či neskorých jarí alebo o krupobitiach v minulých storočiach.

Gábor Strešňák
Mestské múzeum v Senci

Cesta ku vzniku Trnavskej arcidiecézy

V dňoch 10. a 11. mája 2012 sa na Arcibiskupskom úrade v Trnave pod záštitou Trnavskej arcidiecézy, Trnavského samosprávneho kraja a Rímskokatolíckej cyrilometodskej teologickej fakulty UK v Bratislave uskutočnila vedecká konferencia s medzinárodnou účasťou pod názvom Cesta ku vzniku Trnavskej arcidiecézy. Vedecká konferencia sa konala pri príležitosti 90. výročia Trnavskej apoštolskej administratúry a 35. výročia zriadenia samostatnej slovenskej cirkevnej provincie so sídlom v Trnave.

Na úvod privítal účastníkov trnavský arcibiskup Róbert Bezák. Vo svojom príhovore objasnil pohnútky, pre ktoré sa Trnavská arcidiecéza rozhodla túto vedeckú konferenciu zorganizovať. Bola to predovšetkým túžba po poznaní, najmä historických súvislostí, identity Trnavskej arcidiecézy, ale i samotnej Trnavy („prečo je taká, aká je“), ktorá viedla k zorganizovaniu tohto podujatia. Vidieť „nitky dané a napísané v dokumentoch“, nitky

spojenia Trnavy s Ostrihomom, Trnavy s Prahou v období existencie Česko-Slovenska, či vzťahy Česko-Slovenska s Vatikánom. Cieľom konferencie malo byť posilnenie vedomia, identity vo vzťahu k Trnavskej arcidiecéze. Ako druhý v poradí vystúpil s príhovorom predseda Trnavského samosprávneho kraja Tibor Mikuš. Pripomenul, že hranice Trnavského samosprávneho kraja a Trnavskej arcidiecézy nie sú síce totožné, ale obidve inštitúcie pracujú podľa rovnakých princípov: totožnosť, identita, spolupatričnosť a majú úctu k rovnakým hodnotám, osobám i odkazu. Vyjadril nádej, že konferencia pomôže rozšíriť duchovný obzor, vyzdvihne reálne hodnoty života a načrtne cesty, po ktorých by sme mali spoločne kráčať. Posledný pozdravný príhovor prečítala v mene neprítomného dekana Rímskokatolíckej cyrilometodskej bohosloveckej fakulty UK Mariána Šurába Emília Hrabovec. Príhovor dekana sa niesol v duchu blahoželaní k 90. výročiu Trnavskej

apoštolskej administratúry.

S prvým odborným príspevkom na tému Genéza Trnavskej apoštolskej administratúry a cirkevno-politický vývoj 1919 – 1977 vystúpila Emília Hrabovec. Podrobne priblížila vývoj od prvých snáh Andreja Radlinského o samostatnú cirkevnú provinciu v roku 1859 cez roky po I. svetovej vojne, keď sa naskytna nová šanca na kreovanie samostatnej slovenskej cirkevnej provincie až po rok 1977, kedy bola táto snaha dovŕšená. Poukázala na politický zápas, ktorý sa viedol o územie Slovenska tak zo strany Čechov, ako aj Maďarov. Z českej strany snaha o jednotu, aby bol tzv. „československý“ primas so sídlom v Olomouci a zároveň by mu boli podriadené slovenské diecézy. Na druhej strane maďarská strana v záujme zápasu o obnovu svätoštefanskej ríše vyvíjala enormné úsilie o zachovanie podriadenosti slovenských diecéz Ostrihomu. Iróniou bolo, že na čele Ostrihomskeho arcibiskupstva stál v týchto pohnutých časoch pôvodcom Slovák Ján Černochoch. Ten sa snažil, aby neboli na slovenskej časti Ostrihomskej arcidiecézy erigované samostatné biskupstvá. Napriek týmto snahám Svätá stolica uznala za potrebné konštituovať slovenské štruktúry nezávisle od Maďarov a Čechov. Už na jar 1921 sa zrodil návrh provizórneho riešenia, keď Trnavský generálny vikariát spravoval F. R. Osvald. Objavili sa aj kandidáti na biskupov (A. Hlinka, P. Jantausch), ktorí však neboli pre politické strany „pridobří“. Ďalším krokom bolo založenie Trnavskej apoštolskej administratúry 29. mája 1922 a za jej správcu bol vymenovaný Pavol Jantausch. Neustále majetkové spory s Maďarskom, II. svetová vojna (keď boli územia južného Slovenska okupované Maďarskom opätovne začlenené do Ostrihomskej arcidiecézy), ako aj povojnový vývoj (averzia voči slovenskému katolicizmu, porušovanie tzv. *modus vivendi* v otázkach personálnych i majetkovoprávnych), či nástup komunistov k moci a ich razantné proticirkevné represálie zhatili na dlhú dobu kreovanie samostatnej provincie. Až od roku 1963 začali opäť prebiehať rokovania s Česko-Slovenskom, na ktorých opäť začala rezonovať požiadavka na samostatnú slovenskú cirkevnú

provinciu. Tieto snahy sa zintenzívnili po II. vatikánskom koncile (1962 – 1965) a najmä po podpise Záverečného helsinského aktu v roku 1975, ktorý pojednával o. i. aj o ľudských právach a náboženských slobodách. K ich plneniu sa zaviazalo aj vtedajšie Česko-Slovensko. A tak pápež Pavol VI. aj na žiadosť slovenských biskupov a kňazov bulou *Qui divino consilio* z 30. decembra 1977 povýšil Trnavskú apoštolskú administratúru na diecézu s hodnosťou metropolitného sídla (podriadil jej všetky biskupstvá na Slovensku). Druhou bulou *Praescriptionum sacrosancti* z 30. decembra 1977 pápež určil hranice diecéz tak, aby žiadne cirkevné územie nepodliehalo biskupovi za hranicami vtedajšej Česko-Slovenskej socialistickej republiky. Týmto krokom sa územie Trnavskej apoštolskej administratúry definitívne oddelilo od Ostrihomskej arcidiecézy. Tieto ustanovenia vykonal slávnostne 6. júla 1978 v Univerzitnom kostole sv. Jána Krstiteľa (dnes katedrála) v Trnave, pražský arcibiskup kardinál František Tomášek. Kostol bol strážený Štátnou bezpečnosťou a celá slávnosť prebehla v značnom utajení. Práve preto podľa Emílie Hrabovec veľa ľudí o tom ani nevie a je potrebné im tieto udalosti pripomínať.

Krisztina Tóth z Pilišskej Čaby v Maďarsku prezentovala zrod apoštolskej administratúry v Trnave z perspektívy Jána Černochocha vo svetle vatikánskych prameňov. Podrobne priblížila jeho životopis, najmä politickú a cirkevnú kariéru. Zdôraznila, že bol prívržencom monarchie a zotrvania Slovenska v spoločnom uhorskom štáte. Rovnako tak v cirkevnej oblasti sa snažil o udržanie jurisdikcie nad slovenskými územiami Ostrihomskej arcidiecézy, ako aj o udržanie správcovstva nad majetkami tejto arcidiecézy na území Slovenska.

Rastislav Karaba predniesol príspevok na tému Vnútrocirkevná situácia a Katolícka akcia. Podrobne objasnil príčiny vzniku a pôsobenia Katolíckej akcie (za veľkej iniciatívy biskupa Pavla Jantauscha, neskôr aj ďalších biskupov: Michala Buzalku, Michala Bubniča, Karola Kmeťka či sekretára Viliama Mitošinku), ktorá reagovala na niektoré

negatívne javy rozmáhajúce sa na Slovensku v dvadsiatych rokoch minulého storočia. Medzi ne patrili nedostatok kňazov, až 50% absencia kaplánov, na 1 kňaza v meste pripadalo až 10 000 veriacich, miešané manželstvá, veľa nepokrstených detí, absencia veľkonočnej spovede najmä u mužov a pod. Cieľom Katolíckej akcie bolo obnovenie rodiny, spoločnosti, politiky, tlače i liturgie, ako aj vťahnutie laikov do aktívnej účasti na živote cirkvi. Osobitný dôraz sa kládol na mládež (akadémie, divadlá i športové hry), ktorý vyvrcholil založením Združenia katolíckej mládeže. Prednášajúci poukázal aj na to, že napredovanie Katolíckej akcie záviselo od prístupu konkrétneho správcu farnosti. Zmienil sa aj o dôvodoch jej neúspechu. Za hlavnú príčinu označil kňazský stav, problém s oslovením a zapojením inteligencie, podcenenie tlače, absenciu dlhodobiejšieho plánu i vzájomné spory vo vedení. Po roku 1945 bolo znemožnené nastupujúcou politickou mocou pokračovať v činnosti Katolíckej akcie ako aj Združenia katolíckej mládeže.

Peter Slepčan vo svojom príspevku František Richard Osvald a Michal Buzalka v kontexte formovania Trnavskej apoštolskej administratúry podrobne priblížil genézu cirkevnej kariéry oboch menovaných v neľahkých časoch (svetové vojny, rozpad Rakúsko-Uhorska, snahy o samostatnú cirkevnú provinciu, vznik samostatného Slovenského štátu a pod.). Snažil sa hľadať analógiu medzi obomi osobnosťami, ktorí spolu často komunikovali (Po F. R. Osvaldovi je zachovaných asi 500 listov. Z nich asi 300 tvorí komunikácia s M. Buzalkom.). Pozornosť upriamil najmä na ich bohatú vydavateľskú činnosť, ktorá mala za cieľ formovať kňazov i pospolitý ľud.

Dušan Kolenčík predniesol príspevok Pavol Jantausch, prvý apoštolský administrátor a biskup Trnavskej apoštolskej administratúry. V ňom predstavil život, dielo a pôsobenie Pavla Jantauscha. Jednotlivé udalosti zo života boli ako kamienky, ktoré tvorili výslednú mozaiku tejto významnej osobnosti. Poukázal najmä na jeho pastoračnú činnosť, keď po svojom biskupskom svätení vysvätil v roku 1926 prvých kňazov pre Trnavskú apoštolskú administratúru

(dovtedy kňazov svätzil nitriansky biskup Karol Kmeťko). Biskup Jantausch povolával nové rehoľné spoločenstvá do Trnavy, Šaštína či Vrbového. Bol za pokojné vyriešenie národnostnej otázky, aby sa rehoľné spoločenstvá v Trnavskej apoštolskej administratúre odčlenili od Maďarska. Bol ústrednou postavou Katolíckej akcie i publikačne činný najmä prostredníctvom Posla Božského srdca.

Po vystúpení Dušana Kolenčíka nasledovala diskusia k doposiaľ odzneným príspevkom. Zapojilo sa do nej viacero zúčastnených. Zástupkyne a zástupcovia rehoľných spoločností vyzdvihovali blízky vzťah viacerých spomínaných osobností (najmä biskupov P. Jantauscha a M. Buzalku) k ich predstaveným a ich činnosti. Emília Hrabovec upozornila na fakt, že tak ako v minulosti (najmä v ťažkých a krízových časoch vojen i období po ich skončení, v časoch formovania nových štátov a pod.), tak aj dnes „potrebujeme kňazov, ktorí vedia v rozhodujúcich chvíľach pochopiť znamenia čias“. Jozef Rydlo poukázal na „zlatú niť, ktorá sa vinie od vzniku Trnavskej apoštolskej administratúry až po Trnavské arcibiskupstvo“. Nadhodil myšlienku syntetickej publikácie o histórii Trnavskej arcidiecézy. Viacerí diskutujúci sa vracali k príspevku o Katolíckej akcii. Na ich doplňujúce otázky, týkajúce sa najmä politického vplyvu a politických zásahov odpovedali prednášajúci Rastislav Karaba i Emília Hrabovec.

Po prestávke ako prvý vystúpil Rupert Klieber z Viedne, ktorý účastníkom priblížil zápas o hranice diecéz po prvej svetovej vojne na príklade Rakúska. Najskôr sa venoval problematike Burgenlandu, kde po I. svetovej vojne pripadlo približne 160 farností z diecéz Ráb a Szombathely Rakúsku. Veľká časť kléru utiekla do Maďarska, preto zostalo veľa farností opustených. Národným patrónom Burgenlandu sa namiesto Štefana Uhorského stal svätý Martin z Tours. Od roku 1922 toto územie administratívne spravoval viedenský arcibiskup. Až 15. augusta 1960 bol ustanovený v Eisenstadte za biskupa pre Burgenland dovtedajší administrátor Stephan László. Podobná situácia nastala aj po

povojnovom rozdelení Tyrolska medzi Taliansko a Rakúsko. Biskupské sídlo Brixen sa ocitlo na území Talianska a nemohlo spravovať územia, ktoré pripadli Rakúsku. V roku 1921 bol vymenovaný za apoštolského administrátora tejto oblasti severného Tyrolska Sigismund Waitz a po ňom v roku 1938 Paulus Rusch. Ten sa stal 6. augusta 1964 aj prvým biskupom novej diecézy so sídlom v Innsbrucku.

Prednáškový cyklus uzavrel rozsiahlym príspevkom na tému Trnavská apoštolská administratúra a komunistické perzekúcie Róbert Letz. Poukázal najmä na perzekúcie cirkvi v oblasti spolkov, tlače, púťi či náboženských procesií, ktoré nastali po roku 1948. Upozornil aj na vládnych zmocnencov, ktorí ako „tykadlá“ štátnej moci de facto riadili od roku 1949 chod biskupstiev. Spomenul aj likvidácie mužských a ženských kláštorov, snahu o likvidáciu gréckokatolíckej cirkvi, procesy s kňazmi a rehoľníkmi i niektoré nevyjasnené vraždy duchovných (Jozef Emanuel Cubínek vo Svätom Jure, Jaroslav Rusnák v Trnávke, Štefan Polák v Borovciach, Přemysl Coufal v Dúbravke a i.).

Nasledujúci deň pokračoval program slávnostnou svätou omšou v Katedrále sv. Jána Krstiteľa v Trnave. Hlavným celebrantom bol trnavský arcibiskup Róbert

Bezák. Po slávnostnej svätej omši sa uskutočnila v priestoroch Galérie Trnavskej arcidiecézy vernisáž výstavy Cesta ku vzniku Trnavskej arcidiecézy – dva medzníky v jej dejinách, ktorú pripravili pracovníci arcibiskupského úradu Rastislav Karaba a Alena Piatrová. Na výstave bolo možné zhliaďnuť dekréty (o zriadení Trnavskej apoštolskej administratúry z 29. 5. 1922, o povýšení kostola sv. Jána Krstiteľa v Trnave na katedrálny chrám arcidiecézy z 5. 12. 1978), bulu pápeža Pavla VI. z 30. 12. 1977 o zriadení Trnavskej arcidiecézy, obežníky a pastierske listy biskupov, literárnu tvorbu F. R. Osvalda. Medzi zaujímavé exponáty patrilo typárium biskupa J. Scitovského, pektorály biskupov J. Sokola a A. Lazíka či berly biskupov P. Jantauscha, A. Lazíka a M. Buzalku. Ďalšou vzácnosťou boli vystavené kalichy, ktoré daroval Trnavskej arcidiecéze pri svojej prvej a poslednej návšteve Slovenska pápež Ján Pavol II. Mapa Ostrihomskej arcidiecézy z roku 1822 a portréty biskupov na stenách dotvárali atmosféru zaujímavej výstavy. Touto vernisážou bol naplnený program podnetnej a zaujímavej konferencie, ako i celého podujatia, ktorým si Trnavská arcidiecéza dôstojne pripomenula dve svoje významné jubileá.

Jozef Pocisk
Slovenský národný archív

Medaila *Za zásluhy o eské archivnictví* 2012

Už po siedmy raz minister vnútra ČR udeľoval medaily *Za zásluhy o eské archivnictví*. Stalo sa tak 25. júna 2012 v Národnom archíve v Prahe na Chodovci. Okrem ministra vnútra sa slávnostného aktu zúčastnil námestník ministra vnútra pre verejnú správu, legislatívu a archívnictvo Ondřej Veselovský a riaditeľ odboru archívnej správy a spisovej služby Jiří Úlovec. Medzi 17 ocenenými boli aj dvaja zástupcovia zo Slovenska – z Odboru archívov MV SR – PhDr. Mária Španková, ocenená za rozvíjanie a skvalitňovanie spolupráce s archívnictvom v ČR na úseku medzinárodnej spolupráce a Ing. Jozef Hanus, CSc., ocenený za

rozvíjanie a skvalitňovanie spolupráce s archívnictvom v ČR na úseku komplexnej ochrany archívnych dokumentov.

Ocenenie – medaila *Za zásluhy o eské archivnictví* bola u našich západných susedov zriadená na sklonku roku 2005. Medaila je určená osobnostiam, ktoré dosiahli výrazné výsledky v spravovaní českých archívov alebo svojou vedeckou, odbornou a publikačnou činnosťou prispeli k zvýšeniu úrovne českého archívnictva či svojou pedagogickou činnosťou prispeli k výchove českých archivarov, podstatným spôsobom prispeli k medzinárodnej spolupráci v archívnictve a k vybudovaniu pozitívneho obrazu českého

archívnicka v zahraničí alebo prejavili osobnú odvahu a iniciatívu pri záchrane vzácnych archívnych dokumentov pri živeľnej pohrome. Medaila bola prvýkrát udelená v októbri v roku 2006. Do dnešného dňa si toto rezortné vyznamenanie prevzalo 143 osobností archívnicka z Českej republiky a zo zahraničia (napr. Slovensko, Rakúsko, Francúzsko, Rusko, SRN). Návrhy na udelenie medaily podávajú každoročne jednotlivé archívy, vysokoškolské pracoviská, Česká archivní

spoločnosť i ďalšie inštitúcie. S výnimkou prípadov súvisiacich so živeľnou pohromou môže každý dostať medailu len jedenkrát za život. Medaila je zhotovená z patinovaného bronzu a má kruhový tvar s priemerom 70 mm.

Všetkým oceneným, zvlášť našim dvom kolegom, v mene slovenských archivárov srdečne blahoželáme k udeleniu českého rezortného vyznamenania!

Júlia Ragačová
odbor archívov MV SR

Konferencia maďarských univerzitných a vysokoškolských archivárov v Segedíne

Každoročné jesenné konferencie organizované Spoločnosťou archivov maďarských vysokoškolských inštitúcií sa stali už takmer tradíciou. Ani tento rok nebol žiadnou výnimkou a konferenciu, ktorá sa konala v dňoch 4. – 6. septembra 2012 v Segedíne (Szeged), sponzoroval Národný kultúrny fond. Segedín je tretím najväčším mestom krajiny, hospodárskym a administratívnym centrom Čongrádskej župy ležiacej v juhovýchodnom Maďarsku. Miestom rokovania sa na dva dni stala Filozofická a na jeden deň Lekárska fakulta Segedínskej univerzity. Archivári upriamili svoju pozornosť na študentské domovy a názov tohoročnej konferencie znel Internáty/kolégiá v domácej vysokoškolskej výchove. Ubytovanie alebo miesto vzdelania?

Prvý deň rokovania prebiehal v konferenčnej miestnosti Filozofickej fakulty Segedínskej univerzity. Konferenciu otvoril svojim príhovorom profesor József Pál, prorektor pre medzinárodné vzťahy Segedínskej univerzity a jej účastníkov privítal predseda Spoločnosti archivov maďarských vysokoškolských inštitúcií László Molnár.

V prvom bloku príspevkov vystúpil ako prvý prednášajúci István Kenyeres so svojim príspevkom Aktuálne otázky reorganizovanej Národnej kultúrnej základiny, v ktorom sa zamerail na spôsob financovania verejných (univerzitných, cirkevných) a špecializovaných archivov, digitalizáciu a podporu domovských stránok archivov. Informoval o podmienkach na získanie finančných prostriedkov určených

na výstavy alebo prednáškové podujatia či on-line prístup k archívnym dokumentom uloženým v jednotlivých archívnych fondoch, ako aj presné dokladovanie celkového objemu použitých finančných prostriedkov. Jeho prednáška bola prvou z rokovacieho bloku venovanému aktuálnym otázkam maďarského archívnicka. Dejiny segedínskeho kolégia sv. Imricha prezentoval vo svojej prednáške vedúci Archívu Segedínskej univerzity Tamás Vajda, ktorý sa zamerail nielen na podmienky získania ubytovania v internátoch, ktorých počet s plynúcim časom narastal, či študentský a spoločenský život ubytovaných poslucháčov, ale aj na ich mimoškolské aktivity a politickú výchovu v 70. rokoch. O každodennom živote v období nástupu socializmu na internáte Vysokej školy umeleckého priemyslu v Budapešti referoval Vilmos Zsidi, vedúci Archívu Korvínovej univerzity v Budapešti. Išlo o rekonštrukciu života študentov v študentských domovoch od začiatku 50. rokov, keď bývali v dvoch internátnych budovách v nevyhovujúcich pomeroch. To často viedlo ku konfliktom, ktoré vznikali v dôsledku banálnych situácií, ktoré sa však pri väčšom počte študentov stávali problémom, napr. nedostatok teplej vody. Situácia sa zmenila až po revolúcii v roku 1956. Riaditeľ Archívu Univerzity v Pécsi István Lengvári informoval o Kolégiu sv. Mórica a ubytovaných študentoch na Alžbetinej univerzite v Pécsi. Hovoril o založení a fungovaní kolégia v rokoch 1927 – 1950, ktorého členom mohol byť len katolík

Knižnica archívu Csongrádskej župy. Foto: M. Grófová

a o začiatku výstavby nových budov v 30. rokoch.

V popoludňajších hodinách nasledovala prehliadka Archívu župy Čongrád, počas ktorej sme mali možnosť vidieť jeho priestory i depozitáre, bližšie spoznať typológiu archívnych fondov a nazrieť aj do knižnice. V biskupskom paláci nás sprievodca oboznámil s dejinami biskupstva, nasledovala prehliadka jeho reprezentačných priestorov i archívu, v ktorom na nás čakali ukážky tých najzaujímavejších dokumentov.

Konferencia pokračovala ďalším rokovacím dňom, tento raz v priestoroch Lekárskej fakulty Segedínskej univerzity. Károly Róbert Kiss sa zameril na dejiny Internátu Miklósa Horthyho založeného v roku 1921, jeho osudy v medzivojnovom období, no neobišiel ani situáciu v ubytovaní študentov pred jeho zriadením. Éva Sági v príspevku nazvanom *Od banskoštiavnického kolégia po apartmány? predstavila spôsob ubytovania študentov tohto kolégia počas pôsobenia akadémie v Banskej Štiavnici. Nešlo o ubytovanie v internátoch, ale u miestnych*

obyvateľov, v tzv. komorách. Študenti sa potýkali s vlhkom či nevykúrenými priestormi. Po presťahovaní akadémie do Šopronu v rokoch 1918 – 1919 bola časť profesorov ubytovaná v rekonštruovaných kasárňach, študenti v hoteli Inter, ktorého 1. poschodie slúžilo ako internát až do zriadenia kolégiá sv. Imricha v roku 1928. Krisztina Bognár Kissné priblížila vo svojom referáte s prezentáciou *Od barakov po excelentné kolégium – výstavba univerzitného kolégia Poľnohospodárskej univerzity v Gödöllő organizačné zmeny v štruktúre univerzity, definitívne vybudovanie jej sídla v rokoch 1962 – 1969 v Gödöllő, možnosti ubytovania študentov na súkromí i v internáte zriadenom v rádovom dome premonštrátov až po zriadenie Nového kolégia v roku 1966 pre 1200 študentov. Adrienn Kovács svojím príspevkom Alžbetino kolégium a Kolégium Ladislava Veľkého Univerzity v Pécsi nadviazala na príspevok svojho kolegu z predchádzajúceho dňa, v ktorom priblížila dejiny týchto dvoch kolégií až do roku 1949 so všetkými možnosťami, ktoré pre študentov*

Univerzitná knižnica Kuna Klebelsberga v Szegede. Foto: M. Grófová

poskytovali. V príspevku nazvanom Internátny život v 80-tych rokoch 20. storočia na Pedagogickej fakulte Univerzity Janusa Pannonia sa Petra Polyák zamerala nielen na život študentov spomínanej univerzity, ale aj na spoločenský a politický život na internáte, zriaďovanie študentskej samosprávy a právomoci internátnej rady. Po krátkej prestávke nasledovali príspevky týkajúce sa aktuálnych otázok maďarského archívnictva, ktoré predniesli János Lakos (Univerzitné archívy pod drobnohľadom najnovších odborných kontrol), Rádojka Gorjánác (Premeny archívneho systému, kontrola právnych predpisov) a Endre Gyimesi (Stav a budúcnosť archívnictva).

V popoludňajších hodinách sme sa zúčastnili kultúrno-náučnej prehliadky mesta Segedín vedenej odborným sprievodcom. Jej prvú časť venovali organizátori Albertovi Szent-Györgyimu, ktorého dom a záhradu sme navštívili. Druhá časť prehliadky zahŕňala univerzitné budovy postavené v minulom storočí. Trasa viedla cez zaujímavé námestia ponúkajúce pohľad aj na ostatné pamätihodnosti mesta.

V posledný deň konferencie prebiehalo rokovanie opäť v priestore Filozofickej fakulty Segedínskej univerzity. Ako prvý vystúpil s príspevkom i prezentáciou Zsolt Osváth, ktorý sa venoval pamätnému albumu – obrázkom zo života v Kolégiu Imre Somogyiho Záhradníckej univerzity v Budapešti, ktorý univerzitný archív získal v roku 2007 a predstavil tento výnimočný prameň k dejinám uvedeného internátu. K histórii, vzniku, vývoju, pôsobeniu kňazských seminárov, životu seminaristov, ako aj podmienkam ich prijatia do seminára sa venoval József Török v referáte Kňazské semináre: semináre alebo kolégiá? Rita Tamásné Szemerey priblížila v príspevku Pokračovanie tradícií banskoštiavnických študentov na Šopronskej univerzite tradície banskoštiavnických študentov, ktoré si priniesli so sebou na univerzitu do Šopronu, informovala o zakladaní študentských spolkov s kultúrnym zameraním (tzv. čítacie krúžky a vidiecke spolky), ako aj o zákaze politických orgánov v rokoch 1951 – 1968 pestovať banskoštiavnické študentské tradície z čias akadémie pôsobiacej v Banskej Štiavnici. László Molnár poukázal v prednáške nazvanej

Od ubytovania po kolégiá – vplyv udalostí roku 1956 na sociálne opatrenia v prospech študentov na Lekárskej univerzite v Budapešti na nedostatky, ťažkosti a problémy, s ktorými vedenie univerzity zápasilo v povojnových rokoch. Dotkol sa aj problematiky výstavby nových kolégií, vďaka ktorým sa zlepšili podmienky ubytovania študentov. Internáty Univerzity Komenského v Bratislave v rokoch 1919 – 1950 predstavila Mária Grófová, ktorá vo svojej prednáške doplnenej prezentáciou priblížila situáciu v ubytovaní študentov novovzniknutej univerzity, venovala sa nielen zriadeniu internátov a podmienkam na prijatie študentov do nich, ale aj inštitúciám fungujúcim pri internátoch, ktoré sa zaoberali sociálnymi pomermi a zdravotným stavom študentov. Júlia Varga vo svojom príspevku priblížila univerzitné, akademické výchovné ústavy

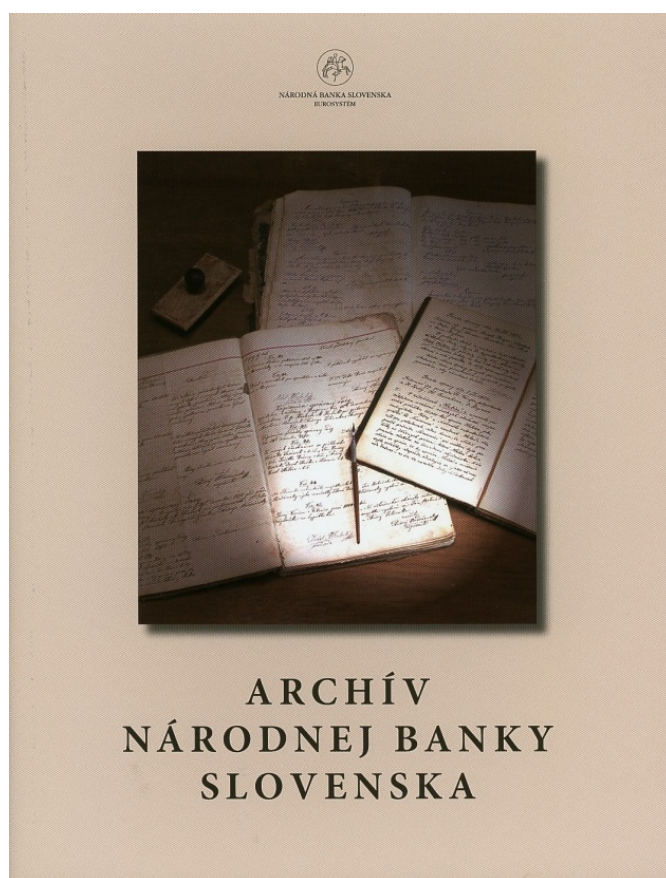
a semináre jezuitov v Uhorsku na príkladoch z Klužského jezuitského konviktu (typy rádových domov, organizovanie samotného kolégia, jeho majetkové pomery, administratíva súvisiaca s ubytovaním študentov – knihy ubytovaných študentov, matriky jezuitských šľachtických komitátov o pôvode seminaristov, rozvíjanie záujmovej činnosti reprezentovanej hudbou a filozofickými rozpravami).

Priebeh tohoročnej konferencie Spoločnosti archívov maďarských vysokoškolských inštitúcií zhodnotil v záverečnom príhovore jej predseda László Molnár. V popoludňajších hodinách nasledovala prehliadka Univerzitnej knižnice Kuna Klebelsberga a archívu Segedínskej univerzity.

Jana Macounová
Archív Univerzity Komenského

Kolektív autorov. Archív Národnej banky Slovenska. Bratislava : Národná banka Slovenska, 2011, 36 s.

Publikácia Archív Národnej banky Slovenska je síce rozsahom nevelká brožúra, ale o to viac informácií poskytuje vo svojej textovej časti, ktorá je poprekladaná obrazovými prílohami. Je svedectvom o vzniku a vývoji bankových inštitúcií na Slovensku a jeho peňažnej sústavy v konkrétnych historických obdobiach, o ktorých nás informujú písomné záznamy. Vznikli ako produkt činnosti peňažných ústavov utvárajúcich sa na našom území od polovice 19. storočia. Ich správu zabezpečuje v súčasnosti Archív Národnej banky Slovenska (archív), ktorý vznikol 1. 1. 1993. Jeho pôvod však priamo súvisí so vznikom Štátnej banky Československej, ktorá ako právny nástupca zaniknutých peňažných inštitúcií, prevzala okrem iných záväzkov i povinnosti vyplývajúce zo správy a ochrany ich písomných registratúr. Za týmto účelom vznikol v roku 1951 v Bratislave referát, ktorého úlohou bolo zbierať, katalogizovať, uschovávať a metodicky usmerňovať správu dôležitého historicko-dokumentárneho materiálu bánk a bývalých akciových sporiteľní na Slovensku. V druhej polovici 70-tych rokov bola pre potreby archívu vybudovaná v Bratislave na Krajnej ulici účelová budova, kam sa sústredili všetky archívne fondy. Dnes je prevažná časť týchto záznamov deponovaná v archívnych priestoroch NBS na Cukrovej ulici v Bratislave, ako aj v objekte centrálnej banky na ulici Imricha Karvaša. Tu je uložená i registratúra pochádzajúca z činnosti NBS. V súčasnosti je archív zaradený do kategórie špecializovaných verejných archívov. V jeho správe sa nachádzajú písomné záznamy 181 peňažných inštitúcií pôsobiacich na Slovensku v celkovom rozsahu asi 3 500 bežných metrov. Okrem toho uchováva archív i unikátnu zbierku pramenného dokumentárneho materiálu, ktorá vznikla v sedemdesiatych rokoch minulého storočia v rámci projektu komplexného spracovania histórie peňažníctva na Slovensku. Priebežne sa vytvárajú

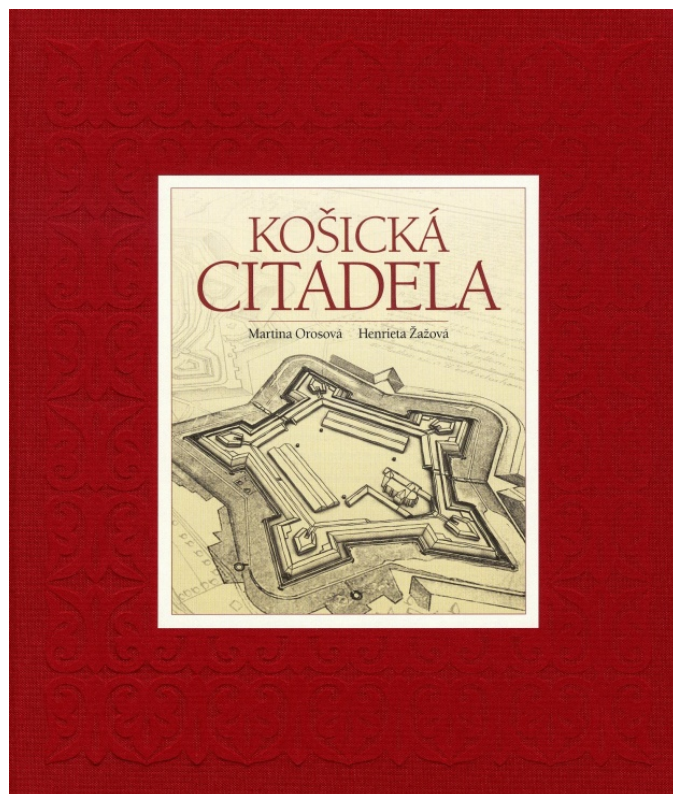
a dopĺňajú i ďalšie zaujímavé zbierky, napríklad zbierka cenných papierov a kurzových listov, fotografií, lósov, platidiel, vkladných knižiek a vkladových listov, úradných tlačív a iné. Písomné registratúry a archívne fondy deponované v archíve NBS členíme z hľadiska funkcií, respektíve obsahovej náplne činnosti ich pôvodcov, do štyroch základných skupín. Sú to predovšetkým fondy centrálnych bankových inštitúcií, ktoré ovplyvňovali menový vývoj na území Slovenska, ďalej fondy obchodných bánk a fondy ľudových peňažných ústavov. Poslednú samostatnú kategóriu tvoria písomné registratúry štátnych fondov zriadených zákonnou formou. Základné informácie o Archíve NBS sú aj súčasťou webovej stránky – www.nbs.sk.

Mária Kačkovičová
Archív Národnej banky Slovenska

OROSOVÁ, Martina – ŽAŽOVÁ, Henrieta. Košická citadela. Pre Aupark Košice vydala A21, s. r. o. Košice 2011, 192 s. ISBN 978-80-970831-4-4.

Vojenské pevnosti nie sú zaujímavé len pre vojenských historikov, no dokážu fascinovať aj laikov. Čím? Mohutnosťou samotných stavieb, dokonale premysleným systémom obrany, zachovalosťou. Prípad citadely v Košiciach je však iný – dokáže fascinovať, aj keď nestojí a v priebehu plynúceho času sa „stratila“ zo zemskeho povrchu bez akýchkoľvek známkov existencie. Práve tejto stavbe venovali autorky Martina Orosová a Henrieta Žažová z Archívu Pamiatkového úradu SR v Bratislave svoju monografiu.

Po krátkom úvode má čitateľ možnosť sa v piatich kapitolách dozvedieť viac o tejto zaniknutej stavbe. Prvá kapitola nazvaná Odkryté letokruhy vekov mapuje jednotlivé etapy archeologického výskumu. Nevenuje sa len topografii a geológii skúmaného terénu o rozlohe takmer dvoch hektárov, ale mapuje aj nálezy z troch etáp archeologického výskumu. Pozornosť si zasluhuje aj nová interpretácia vykopanej architektúry Ing. arch. Ivanom Gojdičom. Na takmer 50-tich stranách druhej kapitoly s názvom Južné predmestie proti prúdu času sa zoznámime s dejinami Košíc od prvej písomnej zmienky z roku 1230 po súčasnosť mestskej časti Juh. Nesledujeme toto územie len ako križovatku obchodných ciest, kde sa formuje trhové a remeselnícke centrum, ktoré je koncom 13. storočia opevnené. Južne od hradieb sa sformovalo predmestie zvané aj Ludmanská ves s vlastnou samosprávou a mestským špitálom, ktorého obyvateľstvo bolo v roku 1671 konfrontované s cisárskym nariadením asanovať domy a hospodárske dvory kvôli veľkolepému projektu vojenskej pevnosti – citadely. Na prahu novoveku prislúchalo Košiciam vedúce postavenie medzi mestami tzv. Pentapolitany, stali sa sídlom Hornouhorskeho hlavného kapitanátu, strediskom zbrojárskych remesiel, no stáli aj v centre vojenských operácií počas protihabsburských povstaní. Citadela sa v 18. storočí postupne demolovala a mesto malo priestor rozširovať sa. Kapitola nazvaná Na ceste k žoldnierstvu sa v krátkosti zaoberá

zmenami, ktorými prechádzalo vojenstvo v 17. storočí a prejavili sa v taktike, stratégii, výzbroji i výstroji. Zároveň rozoberá jednotlivé časti žoldnierskeho vojska v tomto storočí. Bastiónové pevnosti a ich staviteľov približuje štvrtá kapitola, ktorá predstavuje koniec éry stredovekých hradov a nástup bastiónových pevností, zoznamuje nás s inžinierskymi školami – starotalianskou, novotalianskou, staroholandskou, novoholandskou, staronemeckou, francúzskou, novopruskou a rakúskou i s existenciou bastiónových pevností v Uhorsku. Piata kapitola nazvaná Košická citadela nemapuje v skratke len citadely v Európe a ich funkcie, ale podrobnejšie si všíma Košice ako strategický vojenský bod, posilnenie cisárskej posádky v tomto meste i rozhodnutie Dvorskej vojenskej rady postaviť aj tu citadelu. Približuje vypracovanie návrhov na modernizáciu mestskej fortifikácie v duchu najnovších metód i úvahy o vybudovaní vojenskej citadely ako menej nákladného riešenia, staviteľské umenie spočívajúce v dokonalom zvládnutí geometrie, matematiky, fyziky, praktických skúseností z dobývania i bránenia pevnosti, obhliadku terénu a výber najvhodnejšieho miesta

na stavbu citadely i jej samotný projekt od plukovníka Jakuba von Holsta a výstavbu, nevynecháva ani opis života v citadele, prvý bojový krst tejto stavby i jej postupnú demoláciu. Monografiu dopĺňa množstvo dobových máp, plánov, nákresov, archívnych dokumentov, vizualizácií.

Záver publikácie tvorí pohľad na nákupno-zábavné centrum Aupark Košice vybudované v rokoch 2008 – 2011 na malej

časti jedného z bastiónov citadely pomenovanom Leopold, ďalej resumé v anglickom a maďarskom jazyku, poznámkový aparát k jednotlivým kapitolám, zoznam prameňov a literatúry, ako aj poďakovanie autoriek i vydavateľa.

V septembri 2012 bola autorkám udelená za publikáciu Košická citadela Cena Slovenskej historickej spoločnosti v kategórii vedecká práca.

Mária Grófová

Archív Univerzity Komenského

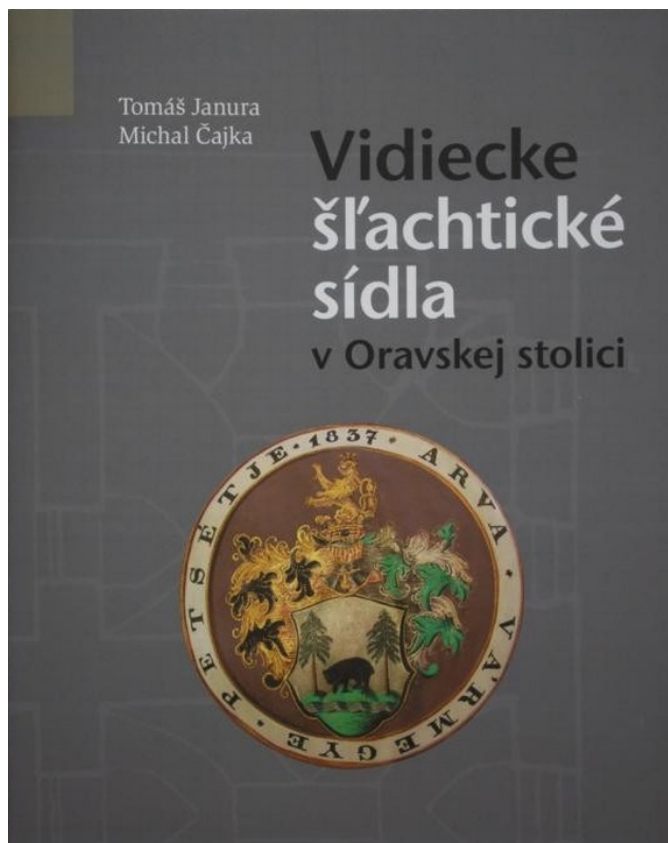
JANURA, Tomáš – ČAJKA, Michal. Vidiecke šľachtické sídla v Oravskej stolici. Vydala Liptovská galéria Petra Michala Bohúňa v Liptovskom Mikuláši v spolupráci s Historickým ústavom SAV, Liptovský Mikuláš 2011, 120 s. ISBN 978-80-85706-51-2.

Táto práca je pokračovaním edície o vidieckych šľachtických sídlach a nadväzuje na prvý zväzok venovaný vidieckym šľachtickým sídlam Liptovskej stolice.

Vo svojom úvode priblížili autori ťažkosti spojené s písaním takéhoto typu monografie – kaštiele na Orave patria k málopočetným stavbám, sú relatívne dobre známe, no horšie je to s drevenými kúriami, z ktorých mnohé sa nesprávne považujú za ľudové domy napriek tomu, že predstavujú najbežnejší typ šľachtických sídiel. Práve tie najrýchlejšie menia svoj vzhľad a stávajú sa typizovanou architektúrou. Pripojili aj pár vysvetliviek súvisiacich so zostavovaním i používaním predkladanej monografie.

Krátku kapitolu venovali historickému vývoju oravskej šľachty a jej stavebnej činnosti, po ktorej nasledujú kapitoly osvetľujúce historický a stavebný vývoj šľachtických sídiel na Orave v 16., 17., 18. a 19. storočí.

Najrozsiahlejšiu časť práce tvorí súpis jednotlivých šľachtických sídiel nachádzajúcich sa v lokalitách abecedne usporiadaných. Ide o lokality Dolný Kubín (podľa mestských častí), Hornú Lehotu, Istebné, Jasenovú, Leštiny, Nižnú a Oravskú Porubu (podľa miestnych častí), Párnicu (podľa miestnej časti), Rabčice, Tvrdošín (podľa mestskej časti), Veličnú (podľa miestnej časti) a Vyšný Kubín. Súpis dopĺňa poznámkový aparát, množstvo dobových fotografií i fotografií zo súčasnosti, plány

i náčrty.

Kniha si dáva za cieľ obnoviť vedomosti o kaštieloch a kúriach ako viditeľných svedkoch historického vývoja regiónu Oravy, ktorý netreba zužovať len na Oravský hrad, naučiť sa chápať tieto stavby ako architektonické pamiatky i živé pamätníky našej minulosti svedčiace o období, ktoré poznačilo túto oblasť. V závere nájde čitateľ

anglické resumé, slovenský i maďarský prepis priezvisk rodov, zoznam literatúry a prameňov, zoznam použitých fotografií a pôdorysov,

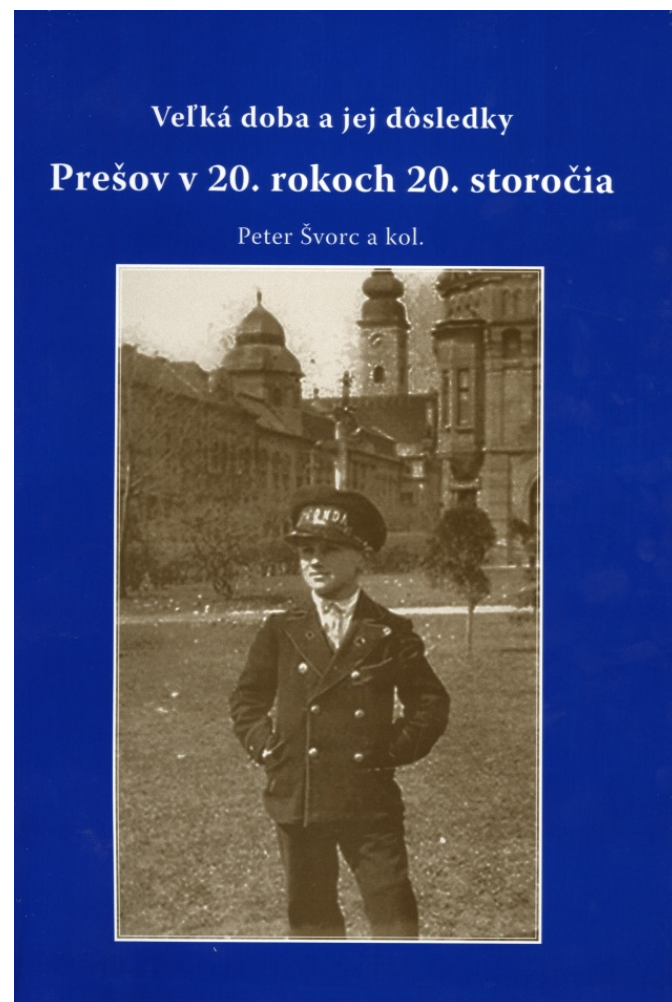
zoznam skratiek, slovníček odborných stavebných výrazov i výberový menný register.

Mária Grófová
Archív Univerzity Komenského

ŠVORC, Peter a kol. Veľká doba a jej dôsledky. Prešov v 20. rokoch 20. storočia. Prešov : Filozofická fakulta Prešovskej univerzity, 2012, 251 s. ISBN 978-80-555-0465-0.

Spomenutá publikácia vyšla ako súčasť riešenia grantového projektu Ministerstva školstva SR VEGA č. 1/0092/02 – Multikultúrny a multietnický charakter východoslovenských miest a jeho vplyv na zlomové udalosti v ich dejinách 19. a 20. storočia. Kolektív historikov z Prešovskej univerzity si zvolil tému, ktorá mu je výsostne blízka – venuje sa mestu, v ktorom sídli univerzita. Prešov, kedysi nazývaný aj Atény nad Torysou, bol a je administratívno-správnym centrom severovýchodného Slovenska. Rozsiahlejšia monografia – Dejiny Prešova, vyšla v roku 1965 pod zostavovateľskou taktovkou vtedajšieho asistenta na Filozofickej fakulte Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Prešove Imricha Sedláka. Odvtedy sa záujemcovia o históriu Prešova mohli dočítať len v čiastkových publikáciách. Aj táto publikácia prináša iba čiastku z nesporne zaujímavých dejín mesta na východnom Slovensku.

V 1. kapitole – Prešov v prevrate 1918 – 1919, Peter Švorc informuje o vojnových udalostiach, dramatickom roku 1918 v Prešove, prevrate, situácii Prešova v Československej republike, v novom ohrození, o upevňovaní československej štátnej moci a správe mesta. Druhá kapitola má názov Prešov a „Slovenska Radova Republika“ (1919). Jej autor Martin Ďurišin zozbieral fakty o Prešove v tieni Maďarskej republiky rád, jeho smerovaní k novému štátu a vyhlásení Slovenskej republiky rád i o jej konci. Prešov zarezonoval v slovenskej histórii najmä ako mesto škôl a vzdelávania. Tomu sa venuje Nadežda Jurčišinová v 3. kapitole – Prešovské školstvo v prvých rokoch po vzniku Československa. Tu približuje novú štátnu moc v Prešove a začiatok poslovenčovania miestnych škôl, Slovenskú republiku rád a komplikácie s prestavbou prešovského

školstva, obnovu československej moci a prešovské školy, ľudové, meštianske, stredné školy, Prešovské kolégium Potiského dištriktu evanjelickej cirkvi a. v., učiteľské ústavy, odborné a učňovské školy. Spoločensko-kultúrnemu životu Prešova v 20. rokoch 20. storočia sa venuje Libuša Franková v 4. kapitole. Tu približuje kultúrno-osvetovú činnosť, literárny život, novinárstvo, knižnú kultúru a divadelný život. Výraznejšie sa v 5. kapitole venuje slovenskej tlači v Prešove v 20. rokoch 20. storočia Ján Džujko. Možno sa v nej dočítať o politických novinách a časopisoch ako aj záujmových printových médiách. Zaujímavá je aj 6. kapitola –

Priemysel v Prešove a jeho premeny v 20. rokoch 20. storočia, ktorú napísal Patrik Derfiňák. Úvodom charakterizuje dobu, v ktorej nastal veľký priemyselný rozvoj, zaoberá sa výrobou elektriny, kníhtlačiarňami, mlynmi a mlynárskym priemyslom, liehovarníctvom, automobilovou spoločnosťou a malými prešovskými podnikmi. Siedmu kapitolu – Gréckokatolícka cirkev v Prešove v 20. rokoch 20. storočia venoval autor Peter Koval' pomerom, ktoré ovplyvňovali gréckokatolícku cirkev v Prešove. Informoval o národnostnej

a školskej otázke v gréckokatolíckej cirkvi a osobnostiach tejto cirkvi v rokoch 1918 – 1929. Záver publikácie je venovaný tradične prameňom a literatúre. Publikácia je doplnená dobovými fotografiami. Za malý nedostatok vyplývajúci z množstva finančných prostriedkov považujeme mäkkú lepenú väzbu.

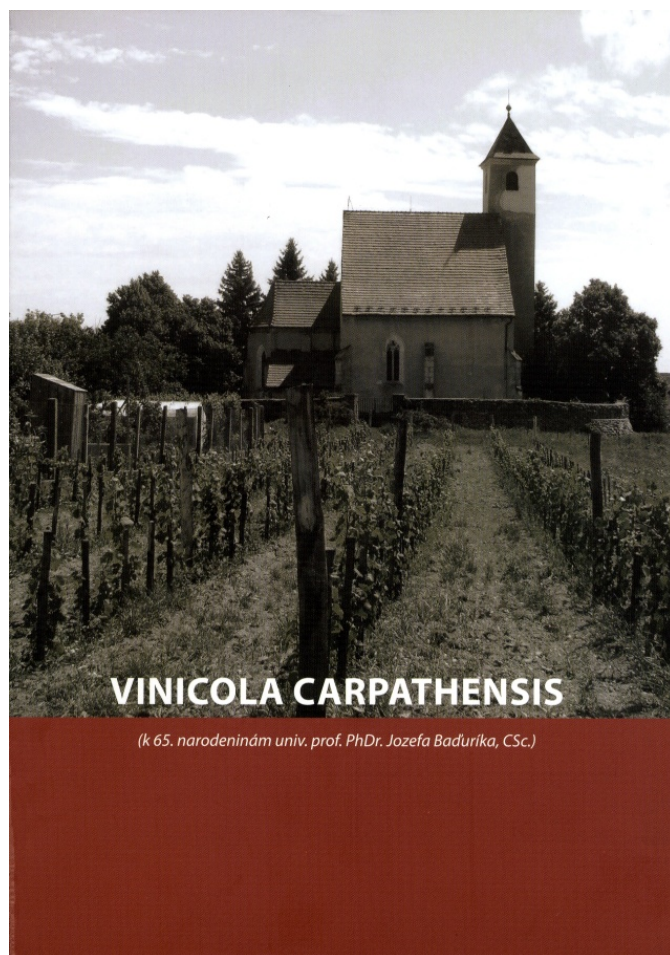
Publikácia je nesporným prínosom pre históriu mesta a aj pre jeho včlenenie do slovenských dejín.

Zuzana Kollárová

Štátny archív v Levoči, pobočka Poprad

GRÓFOVÁ, Mária – LUKAČKA, Ján (eds.). Vinicola Carpathensis (k 65. narodeninám univ. prof. PhDr. Jozefa Baďuríka, CSc.). Bratislava : Stimul pre Katedru slovenských dejín Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave, 2011, 330 s. ISBN 978-80-8127-026-0.

Pri príležitosti životného jubilea profesora Jozefa Baďuríka vydala Katedra slovenských dejín Filozofickej fakulty Univerzity Komenského kolektívnu monografiu recenzovanú Richardom Marsinom a Vincentom Múcskom na tému vinohradníctva a vinárstva. Práve dejiny vinohradníctva a vinárstva na Slovensku dominujú vo vedeckej práci jubilanta. Jeho súkromný život i profesionálnu dráhu zhrnula Mária Grófová. Vinice, vinohradníctvo a obchod s vínom na juhozápadnom Slovensku v stredoveku stručne zmapoval Ján Lukačka. Okrem malokarpatskej oblasti je archívnymi prameňmi doložené pestovanie viniča v Pohroní, Ponitří, nitrianska časť Považia a prekvapujúco podľa autorových zistení aj Prievdzská kotlina. Najstaršie písomné dokumenty súvisiace s vinohradníctvom v spojitosti s účinkovaním benediktínskej rehole na Slovensku v stredoveku priblížila Júlia Suslová. Osobitne sa venovala Ostrihomskému arcibiskupstvu, Zoborskému opátstvu v Nitre a Hronskosvätobeňadickému opátstvu v Hronskom Beňadiku. Obchodovanie s vínom predstavovalo pre značnú časť obyvateľstva stredovekej Trnavy hlavný zdroj príjmov. Záujem o víno viedol k rozširovaniu viníc v chotári mesta, poddanských dedín i k zakladaniu vinohradov na svahoch Malých

Karpát, ale už na pôde patriacej najmä grófom zo Svätého Jura a Pezinka. Na problémy prameniace z uvedeného faktu poukázal Juraj Roháč. Vinohradníctvo na majetkoch grófov zo Svätého Jura a Pezinka v období neskorého

stredoveku analyzoval Daniel Gahér. Ďalším mestom, ktoré v stredoveku profitovalo z obchodu s vínom, ale na východnom Slovensku, boli Košice. Súpis vína z roku 1521 bol predmetom bádania Kataríny Nádaskej. Sondou do sociálnej štruktúry vinohradníkov v Modre, Svätom Jure a Pezinku prispel k poznaniu vinohradníckych rodín malokarpatských miest v novoveku Michal Duchoň. Michal Franko sa zase vo svojej štúdií sústredil na sankcie zakotvené vo viničných štatútoch Modry a Pezinka zo 16. a 17. storočia. Predstavil orgány prejednávajúce viničné spory a zameril sa na tresty a pokuty za porušenie viničného práva, pričom napr. skonštatoval, že telesné tresty sa neudeľovali. Príspevok o produkcii vína na slovensko-osmanskom pomedzí vznikol v rámci riešenia grantovej úlohy na tému Gemer pod osmanským panstvom v 17. storočí – výskum prameňov k hospodárskym a sociálnym pomerom. Autorkou publikovanej štúdie je Helena Markusková. Vinohradníctvo na východnom Slovensku v 17. – 19. storočí, konkrétne v lokalitách Kaluža, Klokočov, Humenné, Vranov, Sečovce a Hencovce osvetlil Peter Kónya. Rozborom vinohradníctva v diele Juraja Fándlyho *Piľní domajší a poľní hospodár* zaujala Eva Benková. Domovom J. Fándlyho bol vinohradnícky kraj pod Malými Karpatmi (narodil sa v Doľanoch a takmer 3 desaťročia pôsobil ako rímskokatolícky kňaz v Naháči), preto v uvedenej osvetovej práci opísal kalendárium vinohradníckych prác ako znalec z praxe, ale čerpal aj z osvietenskej náučnej literatúry. Vinohradníctvo na južných svahoch Štiavnických vrchov od prvých písomných správ po začiatok 20. storočia predstavila Jarmila Bátovská s Evou Bešinovou. Vďaka novovekým prameňom bohatým na údaje

z oblasti vinohradníctva sa sústredili na dejiny tohto odvetvia agrikultúry počas osmanských vojen a stavovských povstaní. Fakty o vývoji lisovania hrozna v regióne pod Malými Karpatmi a jednom z hlavných artefaktov vinohradníctva – lise zhromaždil Martin Hrubala. Eva Frimmová svojím príspevkom pripomenula, že chvály na víno, ako aj kritiky jeho nadmerného užívania rezonujú i v dielach humanistov. Prameňom k poznaniu pohľadov na víno však boli aj listy, testamenty, kroniky, cestopisy atď. Literárne traktáty namierené proti opilstvu v období raného novoveku predstavila Tünde Lengyelová. Osvetlila aj vzťah šľachty k vínu a jeho využitie v ľudovom liečiteľstve. Víno v pamätiach slovenského lokaja Antona Smolena (1854 – 1939) z roku 1934, ktorý pôsobil na dvore Františka Jozefa vo Viedni v rokoch 1894 – 1910, sa stalo predmetom výskumu Romana Holeca. Do medzivojnového obdobia čitateľov zavedie Martin Vašš v príspevku o stretnutiach slovenskej bohémy v bratislavských kaviarňach a vinárňach. Dôkladnú analýzu vinohradníckych a vinárskych motívov v obecných, rodových, cirkevných a iných erboch, ako i patrónov vinohradníctva, uskutočnil Ladislav Vrtel. Frederik Federmayer sa vo svojej štúdií zameril na erby, znaky a pečatné znamenia obyvateľov Modry. Rozborom husitského revolučného hnutia v dielach významného slovenského historika Branislava Varsika do zborníka prispel Július Bartl.

Záverečné stránky v kolektívnej monografii patria prehľadu objemových, plošných mier, jednotiek hmotnosti a bibliografii prof. PhDr. Jozefa Baďuríka, CSc.

Henrieta Žažová
Archív Pamiatkového úradu SR

DANGL, Vojtech – SEGEŠ, Vladimír. Vojvodcovia. 111 osobností vojenských dejín Slovenska. Praha : Ottovo nakladateľství, 2011, 472 s. ISBN 978-80-7360-986-3.

Nejestvuje vari žiadne územie, ktoré by sa mohlo hrdiť tým, že sa v minulosti úspešne vyhlo vojenským konfliktom, ozbrojeným stretnutiam, vpádom či následným plieneniam. Vojnám a vojenským ťaženiam sa nevyhlo ani obyvateľstvo žijúce na území Slovenska a to od najstarších čias. Nebolo len pasívnou (brániacou sa) zložkou, ale aj aktívnym, so zbraňou v ruke bojujúcim subjektom, na čele ktorého stáli výrazní vodcovia. A práve kniha, ktorej autori sú významní slovenskí vojenski historici, ponúka pohľad na 111 osobností z vojenských dejín Slovenska.

V úvode sa autori pozreli na vojnu z dvoch uhlov pohľadu – stav, ktorý ničí duchovné i materiálne hodnoty vytvorené človekom a berie ľudské životy, no v prípade obrany ide o činnosť chrániacu a brániacu tieto hodnoty. V krátkosti zhodnotili literatúru, ktorá by slovenskému čitateľovi mohla pomôcť dozvedieť sa viac o vojenských postavách pochádzajúcich zo Slovenska, alebo pôsobiacich na jeho území. No informácie vo všeobecných encyklopédiách i čiastkové údaje v syntézach sú strohé, nie vždy poskytujúce to, čo hľadáme, a prekladové práce o osobnostiach svetového vojenstva najmä z anglickej a nemeckej literatúry sa venujú príliš málo vojenským osobnostiam zo Strednej Európy. Predkladaná kniha chce aspoň čiastočne odstrániť tento nedostatok. Za takmer 20 storočí, ktoré časovo vymedzujú záujem autorov, iste nebolo jednoduché vybrať spomedzi množstva vojvodcov, veliteľov a kráľov práve tých 111 mužov, o ktorých sa na stránkach tohto diela môžeme dočítať.

Najrozsiahlejšiu časť knihy tvoria chronologicky radené kapitoly venované jednotlivým vojvodcom od Vannia po Milana Rastislava Štefánika. Čitateľ v každej z nich nájde na úvod opis doby, spoločensko-politických pomerov či situácie po vojenských operáciách, v ďalšej časti sa zoznami so životom každej osobnosti a v závere s jej vojenskou kariérou – rozhodnutiami, taktikou použitou v boji, výsledkami vojenských stretnutí či ich dôsledkami. Každá kapitola je vhodne

doplnená o množstvo dobových kresieb a obrázkov, vedúť i portrétov vojvodcov, súčasných rekonštrukcií zbroje, mapiek znázorňujúcich jednotlivé bitky, erbov, fotografií, citovaných prameňov a i. Osobnosti vojenských dejín Slovenska, ktorým autori venovali svoju pozornosť, možno rozdeliť do viacerých skupín. Prvú tvoria domáci vojvodcovia a zároveň panovníci (napr. Samo, Pribina, Rastislav, Svätopluk I., Štefan I., Ondrej I. a Ondrej II., Belo IV., Karol Róbert, Ľudovít I., Matej Korvín, Ján Zápoľský), druhú dobyvatelia (napr. Marcus Aurelius, Batuchán, Sülejman I., Fridrich II., Napoleon Bonaparte), zastúpení sú veliteľia husitov, českých žoldnierov a bratříkov pôsobiacich na Slovensku, protitureckí bojovníci pôvodom z Uhorska, ale aj cudzí žoldnierski veliteľia pôsobiaci na našom území v bojoch s Turkami, osobnosti protihabsburských povstaní a ich vojenski protivníci,

predstavitelia habsburskej armády, jej spojenci i odporcovia, osobnosti z rokov 1848 – 1849, osobnosti pochádzajúce z nášho územia, ktoré sa preslávili v zahraničí (napr. Móric Beňovský, Ladislav Berčáni, Polereckovci), či také, ktoré sa preslávili skôr ako vedci (napr. Samuel Mikovíni).

V závere autori podotkli, že ich spoločnú prácu nemožno v žiadnom prípade považovať

za propagáciu vojen, ale poznanie vojenských dejín môže byť zdrojom poučenia, snahou zachovať mier a predchádzaním vojnovému násiliu. Nasleduje výber z použitej literatúry a edovaných prameňov, menný register a miestny register bitiek.

Mária Grófová
Archív Univerzity Komenského

Nedožitá stovka Františka Vician

Tohto roku by sa bol dožil 100 rokov popradský archivár František Vician (* 30. 6. 1912 Krompachy – † 28. 6. 2005 Poprad). Odišiel tíško z tohto sveta pred siedmymi rokmi ako vtedy najstarší žijúci archivár. Ani na zaslúženom dôchodku nedokázal žiť bez svojho milovaného archívu, do ktorého ho osud zavial. Často chodil zistiťovať, čo je nové, alebo len tak, na kus reči a na obligátnu kávičku. Archív, pre ktorý vykonal veľký kus práce, mu prirástol srdcu. Popradské archivárky sa mu za to odvdáčili tým, že mu pri jeho životných jubileách – v roku 1992 slávil 80. a v roku 2002 90. narodeniny – usporiadali oslavy, na ktoré pozvali aj zástupcov z vtedajšieho odboru archívnicka a spisovej služby. Pri týchto vzácných jubileách boli oslávencomi udelené Križkova medaila (1992) a medaila Františka Vítazoslava Sasinka (2002) za aktívny prístup ku zachovaniu archívneho dedičstva a rozvoj popradského archívu.

František Vician, hoci nie vzdelaním, patril medzi prvých profesionálnych archivárov. V roku 1958 bol menovaný za vedúceho vtedajšieho Okresného archívu v Poprade. Od roku 1960 až do 31. januára 1975 pracoval ako odborný archivár. Podieľal sa na sťahovaní archívu, na zlučovaní fondov, na predarchívnej starostlivosti i odbornej práci. Pravidelne chodieval do škôl na prednášky a besedy s mládežou o histórii ukrytej v archíve, ale aj o osobných spomienkach na druhú svetovú vojnu. Od roku 1958 až do odchodu do dôchodku publikoval v tlači príspevky k regionálnym dejinám.

V archíve sa zachovali spomienky jeho bývalej kolegyne, archivárky a riaditeľky PhDr. Virginie Mislovičovej – Rozložníkovej: „Keď som prišla do popradského archívu ako čerstvá absolventka archívnicka, našla som tam dvoch starších pánov. Jedným z nich bol pán František Vician, druhým JUDr. Jozef Szontagh. Bola som nabitá vedomosťami a teóriou, ale títo moji noví kolegovia ma začali zaučať do archívnicka v praxi. Dr. Szontagh

mi odovzdával svoje skúsenosti s prácou so starším materiálom a pán Vician s novším, ktorý bol jeho doménou. V prestávkach medzi prácou mi rozprával svoje zážitky z obdobia, keď sa štátne archívy ešte len vytvárali a sústreďovali sa v nich archívne dokumenty. Pravda nielen mne, pretože do archívu postupne pribudli ďalšie posily z radov mladých. Rozprával nám o tom, ako archív sídlil v Starej Ľubovni a oni obaja museli či v lete alebo zime každý deň cestovať vlakom tam i späť. Po roku 1960 získali priestory v starej papierni v Poprade, a tak nastalo veľké sťahovanie. Nezabudnuteľný bol jeho popis sťahovania, keď jeden sedel v Poprade pri telefóne a druhý, pán Vician, z Ľubovne volal: Posielam ti ďalší plný nákladiak. Takto postupne presťahovali a uložili celý archív. Alebo keď vytopilo registratúru na bývalom ONV a on zachraňoval, čo sa dalo. Spisy boli mokré a polepené a on ich pinzetou (pinzlikom, ako on hovoril) opatrne rozoberal a sušil. Keď nám toto povedal, už sme sa nedivili, že pri spracovaní s takou pozornosťou berie každý jeden spis do ruky, utiera ho od prachu a až potom ukladá do škatule.

Pán Vician nielen spracúval archívne dokumenty, ale fakty a informácie z nich aj publikoval v tlači a rôznych periodikách, aby sa o tieto zaujímavosti podelil aj so širokou verejnosťou. Hovoril, že mnohé myšlienky mu napadajú v noci, a tak spával s ceruzkou a blokom pri posteli, aby si ich mohol hneď poznačiť. Pravdaže potme, aby nezobudil manželku! Po niekoľkých márných pokusoch rozlúštiť po sebe text napísaný v noci, chodil už s poznámkami do kúpeľne.

Často spomínal aj na svoje detstvo a sám seba nazýval „chlapcom z hladovej doliny“. Zážitkov, dobrých i zlých, mal neúrekom, veď prežil dve svetové vojny. Nám sa to zdalo skoro neuveriteľné. Vždy mal dobrú náladu a sršal z neho optimizmus. Snažil sa žiť zdravým životom, aj vo vysokom veku si

zacvičil alebo išiel aspoň na prechádzku, neskôr si zadovážil spoločníka – psíka. Jeho optimizmus a schopnosť prijímať život taký, aký je, mu pomohli prekonať aj stratu blízkych, manželky a syna.“

František Vician patril medzi výrazné osobnosti nielen popradského archívu, ale aj mesta Poprad. Spropagoval našu, dovtedy nepopulárnu, profesiu a získal medzi mládežou svojich nasledovníkov. Aj po roku 1975 vypomáhal v archíve ako dôchodca, ale jeho zanietenosť pre archívnu prácu bola nákazlivá. Zostáva veriť, že tak, ako si my s láskou spomíname na našich kolegov, si aj na nás budú spomínať tí, ktorí prídu po nás...

Božena Malovcová
Štátny archív v Levoči, pobočka Poprad

Za Vivou Mislovičovou

Tohto roku nás, popradské archivárky (i ďalších archivárov a historikov), zastihla smutná správa, že v zahraničí zomrela naša bývalá kolegyňa PhDr. Virginia Mislovičová – Rozložníková (* 28. 12. 1950 Bratislava – † 16. 8. 2012 Cyprus).

V roku 1974 ukončila štúdium na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave v odbore archívniectvo. V tom istom roku nastúpila do vtedajšieho Štátneho okresného archívu v Poprade, kde sa od 1. januára 1979 stala riaditeľkou. V roku 1980 získala titul PhDr. V Poprade pracovala do 30. septembra 1983, kedy odišla do Štátneho oblastného archívu v Levoči. Tu pôsobila v rokoch 1983 – 1990 ako riaditeľka, potom do roku 2004 ako odborná archivárka. V roku 2005 sa rozhodla odísť do zahraničia. Bola publikačne činná – vo svojich štúdiách sa venovala milovanej histórii. Písala do monografií, odborných publikácií a regionálnej tlače príspevky k dejinám Kežmarku, Levoče, Starej Ľubovne, Vrbova, Strážok, Spišskej Belej a ďalších miest a obcí na Spiši.

Historik Miroslav Števík z Múzea Spiša v Spišskej Novej Vsi si na ňu spomína takto: „Vivku som dobre poznal a dlhé roky sme boli priatelia. Bola to práve ona, kto mi na začiatku pomáhala s prekladom latinských textov,

do zborníka z mojej prvej konferencie v Ľubovni v roku 1999 prispela najlepšou štúdiou. Ani sa mi nechce veriť, že už nie je medzi nami.”

Spomíname na Teba. Odpočívaj v pokoji, Viva...

Božena Malovcová
Štátny archív v Levoči, pobočka Poprad

Naši jubilanti

K nádherným životným jubileám kolegom – oslávencom zo srdca prajeme život plný lásky a radosti v kruhu blízkych a veľa šťastia a spokojnosti do ďalších rokov. V 3. štvrtroku blahoželáme týmto kolegom, ktorí oslávili svoje „okružliny“:

Mgr. Iveta Floreková, Oravské múzeum
P. O. Hviezdoslava (17. 7. 1962)

Mgr. Katarína Sadloňová, Štátny archív
v Bytči, pobočka Martin (21. 9. 1962)

Mgr. Jana Kubíková, rod. Pavlásková

Dňa 23. júla 2012 oslávila životné jubileum Jana Kubíková. Narodila sa v Bratislave a tu absolvovala aj všetky stupne školského vzdelania. Maturovala v roku 1970 na Strednej všeobecno-vzdelávacej škole. Ako jedna z viacerých tohtoročných jubiliantiek aj ona absolvovala v rokoch 1970 – 1972 nadstavbové štúdium archívniectva na Strednej knihovníckej škole a v rokoch 1974 – 1979 študovala popri zamestnaní odbor archívniectva na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského. Jej prvým archívnym pracoviskom bol archív Ústavu marxizmu – leninizmu, v ktorého študovni pracovala v rokoch 1972 – 1975. Nasledovali ďalšie pracoviská, kde v kumulovaných funkciách zodpovedala za správu registratúry, podieľala sa na tvorbe spisových poriadkov a plánov a v rámci svojich kompetencií dohliadala na aplikáciu zákona o archívniectve v praxi (1975 – 1984 Slovenský ústredný výbor Socialistického zväzu mládeže, 1984 – 1988 Ministerstvo práce a sociálnych vecí SSR, 1988 – 1990 Správa bratislavského hradu).

V roku 1990 začala pracovať

v Kancelárii Slovenskej národnej rady (od roku 1993 Kancelária Národnej rady SR), spočiatku v centrálnej spisovni s úlohou zachrániť materiály SNR z rokov 1960 – 1992. Pričinila sa o vybudovanie základov Parlamentného archívu a aj jej zásluhou sa tento archív od roku 1998 stal súčasťou špecializovaných verejných archívov. V roku 2004 sa stala jeho vedúcou.

Od roku 2012 je Parlamentný archív členom ICA (Medzinárodnej rady archívov). Jana Kubíková sa pravidelne zúčastňuje medzinárodných seminárov a konferencií archivarov a knihovníkov európskych parlamentov (ICA, ECPRD), kde prednáša o práci Parlamentného archívu. Metodicky pomáha pri budovaní archívov balkánskych parlamentov, ktorí sa usilujú o vstup do EU (Macedónia, Srbsko, Čierna Hora a pod.) a aktívne spolupracuje aj s ostatnými špecializovanými verejnými archívmi na Slovensku.

Oľga Kvasnicová
Štátny archív v Nitre, pobočka Topoľčany

PhDr. Daniela Marcinová

Dňa 31. júla 2012 sme si pripomenuli okrúhle životné jubileum kolegyne Danky Marcinovej, dlhoročnej zamestnankyne Archívu hlavného mesta SR Bratislavy (ďalej aj AMB). Zamestnala sa v ňom v roku 1975 po ukončení vysokoškolského štúdia na katedre československých dejín a archívniectva Univerzity Komenského v Bratislave a ostala mu verná až dodnes.

Pochádza z rodiny verejne činných osobností, z ktorých sa v 19. a na začiatku 20.

storočia viacerí usilovali o kultúrne a politické pozdvihnutie Slovákov. Rodená Kremničanka, praprapravnučka Pavla Križka, ktorého považujeme za nestora slovenského archívniectva, nositeľka medaily s jeho vyobrazením. Svojou odbornosťou a zodpovednosťou patrí k oporám Archívu hlavného mesta SR Bratislavy.

Výpočet výsledkov dlhoročnej práce jubiliantky je veľmi bohatý. Spracovávala archívne dokumenty nosného fondu AMB Národného výboru hlavného mesta SR

Bratislavy (ďalej len NVB), ktorý bol pokračovateľom Magistrátu mesta Bratislavy (Inventár NVB z rokov 1951 – 1954 a Inventár NVB z rokov 1955 – 1960), indexovala obsahy zápisníc rady a pléna NVB, systematicky katalogizovala zápisnice zastupiteľského zboru mesta Bratislavy, inventarizovala a katalogizovala plagáty a drobnú tlač. Na základe výskumu komorských kníh pripravovala tematický katalóg k voľbám v Bratislave a ku vzťahom Bratislavy s inými mestami a obcami. Samostatnou kapitolou bol výskum k heslám do Encyklopédie Bratislavy pre Encyklopedický ústav SAV – publikácia však nikdy nevyšla. Podieľala sa aj na príprave prvého Inventára matrik v AMB, niekoľko rokov sprístupňovala matriky elektronicky a vypracovávala genealogické rešerše.

Vyzdvihnúť treba aj jej obetavú prácu v rámci predarchívnej starostlivosti, ktorej sa venuje od roku 1996. Aj fyzickej námahy, najmä činností spojených so sťahovaním, si Daniela Marcinová, tak ako jej kolegyne a kolegovia, užila najmä od roku 2005 viac než dosť – dvakrát sa zúčastnila na komplexnom premiestnení archívu do nevhodných priestorov.

Milá Danko, do budúcnosti Ti aj v mene kolegyň a kolegov prajem veľa zdravia, šťastia, spokojnosti pri práci i v kruhu rodiny s manželom, s deťmi, s vnučkou Dominikou, aby si do konca života nachádzala okolo seba najmä pravdu, krásu a dobro!

Anna Buzinkayová
Archív hlavného mesta SR Bratislavy

PhDr. Ružena Parová, rod. Slaninková

Ružena Parová sa narodila 1. augusta 1952 v Sobranciach. S archívnictvom sa začala zoznamovať po svojom nástupe do Štátneho okresného archívu v Poprade, do ktorého nastúpila 1. februára 1978 a pracovala v ňom do 30. apríla 1981. Popri inventarizovaní fondov mala na starosti aj bádatelňu. Od 1. mája 1981 sa stala pracovníčkou Štátneho archívu v Košiciach, kde okrem bádatelne a inventarizovaní fondov vyhotovovala hlavne genealogické rešerše. V roku 1985 ukončila štúdium archívnictva na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave a v roku 1987 urobila rigorózne skúšky. Ďalším pracoviskom sa stala Slovenská národná knižnica – Premonštrátska knižnica v Jasove. Pracovala tu od 1. októbra

1987 do 30. novembra 1998. Začala plniť dôležitú a zaujímavú prácu na bibliografii tlačí 16. storočia, po prevezení starých tlačí do Martina však zostala jej práce neukončená.

Vo februári 2001 nastúpila pracovať na Rektorát Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, na referát správy registratúry. Pracuje tam dodnes a jej hlavným cieľom je dosiahnuť zriadenie univerzitného archívu. Ako sama hovorí, je zatiaľ na polceste. Všetko je dohodnuté a schválené, len priestory zatiaľ chýbajú.

Okrem zdravia a spokojnosti v rodine želáme jubilantke veľa síl na splnenie aj tohto archívárskeho sna.

Oľga Kvasnicová
Štátny archív v Nitre, pobočka Topoľčany

Mgr. Beatrix Sinková

Jubilantka Bea Sinková sa narodila 2. septembra 1952 v Kravanoch nad Dunajom. Patrí k silnej a úspešnej generácii absolventiek nadstavbového štúdia archívnictva na Strednej knihovníckej škole v Bratislave, ktoré skončili v roku 1972. V štúdiu archívnictva pokračovala na Univerzite Komenského v Bratislave, promovala v roku 1978.

Jej prvým a dlhodobým pracoviskom bol Štátny archív v Bratislave – pracovala tu

v rokoch 1974 – 1989. Ďalšie tri roky (1989 – 1991) pracovala v Podunajskom múzeu v Komárne. V roku 1992 sa vrátila k archívnictvu a do roku 1996 viedla ako riaditeľka Štátny okresný archív v Nových Zámkoch. V rokoch 1996 – 1998 pôsobila opäť v Štátnom oblastnom archíve v Bratislave. Jej (zatiaľ) posledným pôsobiskom je od roku 1998 Registratúrne stredisko a podnikový archív akciovej spoločnosti Slovnaft v Bratislave.

Počas svojho pôsobenia v Štátnom archíve v Bratislave pracovala aj v študovni, ale predovšetkým sa venovala spracovávaníu fondov. K fondom Krajský národný výbor Bratislava a Západoslovenský národný výbor Bratislava vypracovala niekoľko čiastkových inventárov: Krajský národný výbor v Bratislave, odbor pre vnútorne veci 1949 – 1960 (čiastkový inventár). Bratislava, 1981; Krajský národný výbor v Bratislave, finančný odbor 1949 – 1960 (čiastkový inventár). Bratislava,

1987 (spoluautorka).

V Štátnom archíve v Nitre, pobočka Nové Zámky sa zaoberala predarchívnu starostlivosťou, usporiadaním a vnútorným vyradovaním archívnych dokumentov. Z jej publikačnej činnosti spomenieme napr. článok Veduty Komárna, ktorý uverejnil časopis Krásy Slovenska v roku 1992.

Oľga Kvasnicová

Štátny archív v Nitre, pobočka Topoľčany

PhDr. Marta Kamasová, rod. Kvanková

Marta Kamasová sa narodila 7. septembra 1952 v Dolnej Strehovej. Strednú všeobecnovzdelávaciu školu absolvovala v rokoch 1967 – 1970 vo Veľkom Krtíši a v rokoch 1970 – 1972 absolvovala nadstavbové štúdium archívniectva na Strednej knihovníckej škole v Bratislave. Vzdelanie v „osudovom“ odbore ukončila v roku 1980, kedy absolvovala externé štúdium archívniectva na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. Rigoróznou skúškou vykonala v roku 1988.

Jej archivársky život je celoživotne spojený s archívom vo Veľkom Krtíši. Do bývalého okresného archívu nastúpila pracovať po skončení stredoškolského štúdia 1. augusta 1972. Od 1. decembra 1973 bola poverená zastupovaním riaditeľa a od 1. júna 1976 bola Okresným národným výborom vo Veľkom Krtíši splnomocnená riadiť archív. Riadne vymenovaná do funkcie riaditeľky Štátneho okresného archívu vo Veľkom Krtíši bola 1. januára 1979 a vo funkcii – pravdepodobne ako jedna z najdlhšie pôsobiacich riaditeľiek archívu zotrvala doteraz.

Počas dlhých rokov práce v archíve vykonávala všetky druhy odborných archívnych činností a súbežne riešila jeho materiálo-technické potreby a priestorové problémy, ktoré

sa dočasne podarilo upraviť výstavbou účelovej archívnej budovy a presťahovaním archívu do Veľkého Krtíša v roku 1985.

Venuje sa metodike spravovania registratúr, štúdiu dejín správy pôvodcov archívnych fondov, výskumu historických pečatí obcí, genealógii, výskumu archívnych prameňov k dejinám regiónu, prednáškovej, výstavnej a publikačnej činnosti. Spolupracovala pri tvorbe nových obecných symbolov, regionálnych propagačných tlačí, máp a videokaziet. Je autorkou viacerých monografií a jubilejných tlačí regionálneho významu pri príležitosti významných výročí osobností alebo obcí, odborných štúdií, príspevkov a článkov uverejnených v odborných i regionálnych periodikách.

Svoje dlhoročné skúsenosti sa snaží využiť aj pri obhajobe práv ťažko skúšaného archívniectva a všetci ju poznáme ako vášnivú diskutérku, či už na poradách riaditeľov alebo pri iných príležitostiach. Z každého jej vystúpenia cítiť, ako veľmi je s archívniectvom spätá a ako jej na ňom záleží.

Do ďalších rokov jej želáme veľa zdravia, pracovnej i rodinnej pohody a energie na realizovanie všetkých plánov v pracovnom i osobnom živote.

Oľga Kvasnicová

Štátny archív v Nitre, pobočka Topoľčany

Bc. Mária Havlínová

Mária Havlínová sa narodila 7. septembra 1952 v Košiciach. Po absolvovaní základnej deväťročnej

a Strednej všeobecnovzdelávacej školy sa v roku 1971 zamestnala ako korešpondentka vo Východoslovenských strojárňach v Košiciach. Popri zamestnaní absolvovala

nadstavbové štúdium na Strednej ekonomickej škole. V roku 2005 získala bakalársky titul v odbore Informatizácia firemných a verejnosprávnych činností na Technickej univerzite v Košiciach.

Pracovníčkou Štátneho archívu v Košiciach sa stala 1. marca 1974. V službách slovenského archívniectva je tak už viac ako 38 rokov. Pod odborným vedením vtedajšieho riaditeľa archívu JUDr. Ladislava Ružičku sa postupne oboznamovala s archívnuou teóriou i praxou. V roku 1978 vznikli jej prvé archívne pomôcky – čiastkové inventáre Odboru miestneho hospodárstva a dopravy a Odboru pracovných síl a sociálneho zabezpečenia rady Krajského národného výboru Košického kraja 1949 – 1960.

Po návrate z materskej dovolenky v roku 1982 bola poverená vykonávaním hospodárskej agendy archívu. Musela sa pritom popasovať

s mnohými problémami, spojenými s rozsiahlou rekonštrukciou archívnej budovy.

Na konci 80-tych rokov sa vrátila späť k práci archivárky. V tomto období odborne spracovala ďalšie archívne fondy, napr. Krajské výbory Československého Červeného kríža v Košiciach 1949 – 1965, Krajský súd v Michalovciach 1939 – 1944. Od roku 1991 vedie aj evidenciu archívneho dedičstva a pracuje na úseku predarchívnej starostlivosti, ktorá sa stala jej srdcovou záležitosťou.

Milá Marika, v mene Tvojich kolegov a spolupracovníkov Ti do ďalších rokov želáme pevné zdravie, pohodu a spokojnosť v rodinnom kruhu aj na pracovisku a splnenie všetkých Tvojich želaní.

Milena Ostrolúcka
Štátny archív v Košiciach

PhDr. Eva Vrabcová

Pred piatimi rokmi si kolegyňa Božena Slezáková zo Slovenského národného archívu pri písaní medailónu Evy Vrabcovej k jej okrúhlemu životnému jubileu uverejneného v Slovenskej archivistike povzdychla, ako neuveriteľne rýchlo plynie čas. Dnes môžeme len s veľkým úžasom konštatovať, že plynie asi stále rýchlejšie, pretože viacerí majú pocit, že to bolo len včera, keď kolegyni a priateľke Evke Vrabcovej želali zdravie, pohodu, spokojnosť v rodine, úspechy v práci a splnenie všetkých túžob a zámerov.

Veríme, že veľká časť týchto želaní sa splnila a tá nespĺnená sa určite v blízkej dobe splní.

Životná dráha jubilantky sa začala 27. septembra 1947 v Seredi. Tu aj v roku 1965 zmaturovala a v tom istom roku začala študovať archívniectvo a pomocné vedy historické na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. Po ukončení štúdia v roku 1970 začala pracovať vo vtedajšom Štátnom slovenskom ústrednom archíve (dnes SNA) a tomuto pracovisku zostala verná dodnes. Jej „parketou“ sa stali mladšie archívne fondy, hlavne fondy ústredných orgánov po roku 1945 a ťažko by sme medzi archivármi hľadali väčšieho odborníka

napríklad na fondy povereníctiev. Podieľala sa na ich sprístupnení a vypracovala k nim viacero archívnych pomôcok. Cudzie jej nie sú však ani ostatné archívne činnosti. Dlhoročná spolupráca s Dr. Elemírom Rákošom ju priviedla na pole archívnej teórie, metodiky a praxe a okrem množstva prednášok venovaných tejto problematike, ktoré odzneli na rôznych fórach, jej poznatky v súčasnosti prispievajú ku konštruktívnym rokovaniam metodologickej komisie pri zostavovaní terminologického slovníka.

Evka Vrabcová k radosti a obdivu blízkych i (pracovne) vzdialenejších kolegov nepoľavuje vo svojom pracovnom tempe, venuje sa sprístupňovaniu dôležitých archívnych fondov, prednáša, publikuje a svoje bohaté skúsenosti štedro rozdáva kolegom archivárom, hlavne však tým budúcim – študentom archívniectva na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave.

Pripájame sa ku gratulantom, želáme veľa, veľa zdravia, šťastia a spokojnosti v rodine i práci a veľa pohodových chvíľ strávených s jej veľkou láskou – vlčiakom Donou.

Oľga Kvasnicová
Štátny archív v Nitre, pobočka Topoľčany

Oprava

V čísle 2/2012 sme na strane 19 v príspevku Heleny Greždovej Ad: Poznámky ku koncepcii predarchívnej starostlivosti omylom uviedli Štátny archív v Levoči namiesto Archívu MV SR v Levoči. Redakcia sa Štátnemu archívu v Levoči aj autorke ospravedlňuje.